

TAMPEREEN YLIOPISTO

Minna Suihkonen

**Media venäjänkielisten
maahanmuuttajien voimaantumisen tukena**

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2008

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

SUIHKONEN, MINNA: Media venäjänkielisten maahanmuuttajien voimaantumisen tukena

Pro gradu -tutkielma, 65 s., 3 liites.

Tiedotusoppi

Toukokuu 2008

Tutkin tässä työssä, miten Suomessa asuvat venäjänkieliset maahanmuuttajat käyttävät mediaa voimaantumisen välineenä. Voimaantuminen tarkoittaa tässä tutkimuksessa yksilön kykyjen vahvistumista niin, että mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämään, lähiympäristöön ja yhteiskuntaan vahvistuvat. Voimaantuminen on omaehtoista toimintaa, ja sen sisällön määrittelee voimaantuja itse.

Voimaantumisen tarkastelu soveltuu maahanmuuttajien elämän tutkimiseen, sillä tulijat joutuvat selättämään suuria haasteita. He joutuvat opettelemaan uuden yhteiskunnan säännöt, kutomaan uudet sosiaalisen verkostot ja rakentamaan uudelleen identiteettiään jouduttuaan kielelliseen, kulttuuriseen ja etniseen vähemmistöön. Tutkin, miten tiedotusvälineet voivat omalta osaltaan auttaa maahanmuuttajia näissä prosesseissa.

Olen jaotellut kiinnostukseni kohteena olevan median venäjänkielisten maahanmuuttajien Suomessa tuottamaan omaan mediaan, suomalaiseen valtamediaan ja Venäjältä tulevaan mediaan. Erityisen kiinnostunut olen venäjänkielisten oman median merkityksistä maahanmuuttajayleisölle. Lisäksi olen pyrkinyt selvittämään, mitä puutteita venäjänkieliset maahanmuuttajat valtamediassa kokevat ja miten he korvaavat näitä puutteita muiden tahojen tarjoamilla mediasisällöillä.

Tutkimukseni edustaa laadullista yleisötutkimusta. Tiedonkeruun metodina käytin teema-haastattelua. Haastattelin viittä pääkaupunkiseudulla asuvaa, äidinkielenään venäjää puhuvaa henkilöä. Aineiston analysointiin käytin laadullista sisällönanalyysiä.

Aineistostani löytyi monia erilaisia tapoja, joilla tiedotusvälineet voivat osatekijöinä tukea voimaantumista. Media tarjoaa voimaannuttavia mahdollisuuksia muun muassa tiedotuskanavana, keskustelufoorumina, osallistumispaikkana ja julkaisupaikkana toimiessaan. Venäjänkielisten maahanmuuttajien oma media tukee voimaantumista ennen muuta välittäessään maahanmuutto-spesifiä tietoa, pitäessään oman kielen taitoa yllä ja mahdollistaessaan kulttuurisen ja etnisen kuulumisen tunteita.

Tutkimusaineistosta nousseet media-avusteisen voimaantumisen tavat jakaantuvat kahteen luokkaan: etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamiseen sekä kompetenssin kasvuun eli maahanmuuttajan toimintakykyä lisäävien tietojen ja taitojen karttumiseen. Etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen edustaa maahanmuuttajan sisäistä voimaantumista. Kompetenssin kasvu taas kertoo sosiaalis-yhteiskunnallisesta voimaantumisesta.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet.....	1
1.2. Tutkimuksen rakenne.....	2
1.3. Keskeisimmät käsitteet.....	2
2. Aikaisempi maahanmuuttajia ja mediaa koskeva tutkimus.....	6
2.1. Tutkimus Suomessa.....	6
2.2. Tutkimus muissa Pohjoismaissa ja muualla Euroopassa.....	8
2.3. Tutkimus muualla.....	11
2.4. Yhteenveto aiemmasta tutkimuksesta.....	13
3. Voimaantuminen työn teoreettisena taustana.....	14
3.1. Voimaantumisen käsite.....	14
3.2. Mitä voimaantuminen pitää sisällään?.....	16
3.3. Miten voimaantuminen tapahtuu?.....	17
3.4. Voimaantuminen ja media.....	19
3.5. Voimaantuminen, identiteetti ja etnisyys.....	23
3.6. Voimaantuminen ja kotoutuminen.....	24
3.7. Kansalaisjournalismi ja kehitysviestintä voimaantumisen vaiheilla.....	25
4. Venäjänkieliset Suomessa.....	28
4.1. Venäjänkieliset Suomessa 1700-luvulta 2000-luvulle.....	28
4.2. Venäjänkielisten mediatilanne.....	30
5. Empiirisen tutkimuksen toteuttaminen.....	31
5.1. Tutkimuskysymys.....	31
5.2. Rajaus ja haastateltavien valinta.....	31
5.3. Tutkimusmenetelmät.....	33
5.3.1. Teemahaastattelu.....	33
5.3.2. Laadullinen sisällönanalyysi.....	35
6. Venäjänkielisten maahanmuuttajien median käyttö.....	36
6.1. Yleistä informanttien median käytöstä.....	36
6.2. Etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen.....	38
6.2.1. Oma kieli.....	38
6.2.2. Venäjää ja synnyinseutua koskeva tieto.....	40

6.2.3. Vastajulkisuus.....	41
6.2.4. Kotoisuus.....	45
6.3. Kompetenssin kasvu.....	46
6.3.1. Suomen kielen oppiminen.....	46
6.3.2. Maahanmuutto-spesifi tieto.....	47
6.3.3. Verkostoituminen.....	49
6.3.4. Uutistiedon tarve.....	51
6.3.4.1. Asuinmaan uutiset.....	52
6.3.4.2. Ulkomaan uutiset.....	53
6.3.5. Ammatillinen tieto.....	53
6.3.6. Pääsy valtamediaan.....	54
7. Johtopäätöksiä.....	56
7.1. Yhtymäkohtia aiempaan voimaantumistutkimukseen.....	56
7.2. Oma media voimaantumisen paikkana ja välineenä.....	57
7.3. Sisäinen ja sosiaalis-yhteiskunnallinen voimaantuminen.....	58
8. Lopuksi.....	60
9. Lähteet.....	61
10. Liite 1: kysymysrunko.....	66

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Maahanmuuttajat ovat haasteellisessa tilanteessa uudessa asuinmaassaan. Heidän pitää oppia kaikki ne pienet ja isot asiat, jotka ovat toisin kuin lähtömaassa, mutta lisäksi heidän pitää löytää paikkansa yhteisöissään ja yhteiskunnassa ja selvittää minäkuvaansa tilanteessa, jossa he ovat Suomen valtion rajan ylitettyään joutuneet osaksi etnistä, kulttuurista ja kielellistä vähemmistöä. Jos kaikki menee hyvin, he pikku hiljaa löytävät omat voimavaransa myös uudessa ympäristössä ja löytävät kanavat vaikuttaa tärkeiksi kokemiinsa asioihin.

Tässä työssä tutkin, miten venäjänkieliset maahanmuuttajat käyttävät mediaa apunaan tässä prosessissa. Miksi olen kiinnostunut median roolista maahanmuuttajien elämässä? Siksi, että elämme medioituneessa maailmassa ja arjessa. Esimerkiksi identiteettejä rakennetaan median avulla ja käsitykset yhteisistä asioista muodostuvat paljolti median kautta.

Erityisen kiinnostuksen kohteena minulla on maahanmuuttajayhteisöjen itse tuottamien julkaisujen merkitys yhteisöilleen. Aiemmin tekemäni selvityksen perusteella tiedän, että maahanmuuttajayhteisöjen oman median tekijät näkevät julkaisuillaan voimaantumista tukevia tehtäviä (Suihkonen 2003). Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt selvittämään, miten maahanmuuttajayhteisö kokee median, niin oman etnisen yhteisön tuottaman kuin muunkin median, merkityksen omassa elämässään. Työni tavoite on siis piirtää kuvaa erilaisten joukkoviestinten merkityksestä maahanmuuttajayhteisöiden ja -yhteisöjen elämänhallinnan apuvälineinä. Samalla pyrin selvittämään, millaisia puutteita maahanmuuttajat valtamediassa kokevat ja miten he käyttävät muiden tahojen tuottamia julkaisuja täydentämään näitä puutteita.

1.2. Tutkimuksen rakenne

Luvussa 1.3. tutkimuksessa esittelen tiiviisti keskeisimmät käyttämäni käsitteet. Luvussa kaksi kerron aikaisemmasta, oman tutkimukseni kannalta relevantista maahanmuuttajatutkimuksesta sekä maahanmuuttoa ja mediaa käsittelevästä tutkimuksesta.

Luvussa kolme paneudun tarkemmin tutkimukseni teoreettiseen peruskäsitteeseen voimaantumiseen. Tarkastelen voimaantumisen käsitteen tulkintoja eri tutkimusaloilla sekä voimaantumisen prosessin ymmärtämistä tutkimuskirjallisuudessa. Lisäksi luvussa käsitellään voimaantumista tiedotusopillisessa tutkimuksessa ja voimaantumisen käsitteen suhdetta identiteettiin ja etnisyyteen sekä kotoutumisen käsitteeseen. Lopuksi luvussa kolme tarkastellaan voimaantumisen yhtymäkohtia kansalaisjournalismin ja kehitysviestinnän tutkimukseen.

Luvussa neljä kerrotaan perusteita Suomessa asuvan venäjänkielisen väestön historiasta ja nykytilanteesta. Luvussa viisi käyn läpi tutkimukseni metodologisia lähtökohtia.

Luvussa kuusi esittelen teemoiteltua tutkimusaineistoani. Ensin käyn läpi tutkittavien mediankäytön peruspiirteitä. Aineistosta esiin nousseet teemat olen koonnut kahteen pääluokkaan. Ne ovat etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen sekä kompetenssin kasvu. Luvussa seitsemän esittelen johtopäätökseni ja luvussa kahdeksan huomioita tutkimuksen tekemisestä ja ajatuksia aihepiirin jatkotutkimuksesta.

1.3. Keskeisimmät käsitteet

Tarkoitan *medialla* tässä tutkimuksessa paitsi journalistista mediaa myös muuta mediaa, kuten mainontaa, viihdettä ja musiikkia. Haastatteluteemani ovat kuitenkin jossain määrin journalistisen median suuntaan virittyneitä, sillä työni taustalla piilee ajatus mediasta kansalaisuuden vahvistajana, ja se on nähdäkseni nimenomaan journalistisen median tehtävä. En kuitenkaan halua sulkea

kategorisesti muuta, vähemmistöjen representoimisessa keskeistä mediaa käsittelyni ulkopuolelle, sillä voimaantumisen on kyse myös ihmisen sisäisestä kehityksestä, muun muassa etnisen identiteetin rakentamisesta.

Voimaantuminen on käänös englanninkielisestä termistä empowerment. Se tarkoittaa yksilöiden ja yhteisöjen kykyjen ja osaamisen vahvistumista niin, että mahdollisuudet toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä paranevat. Ymmärrän voimaantumisen yksilön ja yhteisön omista tarpeista ja oivalluksista lähtevänä prosessina, joka tapahtuu vuorovaikutteisesti sosiaalisessa ympäristössä. Tässä tutkimuksessa tarkastelen voimaantumista kuitenkin yksilöiden kannalta.

Identiteetin avulla yksilöt ja ryhmät etsivät vastausta kysymykseen, kuka minä olen ja keitä me ryhmänä olemme. Ihmisellä on monia mahdollisuuksia määritellä itsensä, esimerkiksi työnsä perusteella, tietyn maantieteellisen alueen asukkaana, sukupuolensa edustajana, tietyn kielen puhujana ja niin edelleen. Identiteetit merkitsevät kuulumisen tunnetta tiettyihin yhteisöihin.

Nykyisin identiteetti käsitetään yleensä jatkuvasti muuttavana prosessina, joka ei ole koskaan valmis. Identiteettiä ei enää nähdä subjektin omana projektina, vaan se muotoutuu subjektin ja häntä ympäröivien kulttuuristen järjestelmien kohtaamisessa. Identiteetin katsotaan koostuvan monista, keskenään ristiriitaisistakin osasista. Eri tilanteissa ja eri aikoina ihminen voi siis ottaa itselleen eri identiteettejä: Venäläistaustainen nuori voi identifioitua koulussa suomalaiseksi nuoreksi ja kotona vanhempien seurassa venäläiseksi. Täysin yhtenäiseksi koettu identiteetti on kuvitelmaa. (ks. esim. Hall 1999, 22–23, 39)

Tässä tutkimuksessa kiinnitetään huomiota ennen muuta kulttuuri- ja etniseen identiteettiin. Kulttuuri-identiteetti on etnistä identiteettiä laajempi käsite, ja tarkoittaa identifioitumista uskonnolliseen, kielelliseen, etniseen tai kansalliseen kulttuuriin (Hall, 1999, 19).

Etnisyys on tieteessä ymmärretty tiettyyn ryhmään kuulumiseksi. Kriteereinä on pidetty muun muassa yhteistä biologista tai maantieteellistä alkuperää, kulttuuria, uskontoa, kieltä, sosiaalisten suhteiden verkostoa ja tunnetta yhteenkuuluvuudesta (Martikainen, Sintonen, Pitkänen 2006, 15–16).

Etnisyystutkija Fredrik Barth havaitsi, että etnisyyden tuntomerkit ja etnisen ryhmän yhteenkuuluvuuden tunne syntyvät eri etnisten ryhmittymien välisessä sosiaalisessa kanssa-

käymisessä. Barthin mukaan etnisyys ei voi nykyaikana perustua biologiseen alkuperään, sillä monikulttuurisissa yhteiskunnissa biologinen periytyvyys murtuu. Myös kulttuuripiirteet sekoittuvat ja muuttuvat jatkuvasti. Barthin jälkeisessä tutkimuksessa etnisyys on ymmärretty sosiaalisesti konstruktioksi, jota tuotetaan sosiaalisissa rajanvetoprosesseissa kielen ja tietyn merkitysjärjestelmän kautta. Tutkijoita ei enää kiinnosta niinkään, mitä etnisyys todellisuudessa on, vaan miten sitä ryhmien rajoilla tuotetaan erilaisten mukaanottamisen ja poissulkemisen tapojen avulla. (Martikainen, Sintonen, Pitkänen, 2006, 16; Pyykkönen 2007, 44.)

1980–1990-luvulla havaittiin, että identiteetillä on merkitystä etnisyyden säilymisessä ja etnisyyden kietoutui mukaan ennen muuta Stuart Hallin vauhdittamaan tieteelliseen keskusteluun *identiteettien politisoitumisesta*. (Martikainen, Sintonen, Pitkänen, 2006, 18.)

Identiteettipolitiikassa on kysymys siitä, kenellä on yhteiskunnassa valta esittää, millainen jokin ryhmä on. Tavot, joilla eri ryhmiä esitetään, vaikuttavat siihen, millaisia mielikuvia näistä ryhmistä yhteiskunnassa vallitsee. Tällaista kielen avulla tapahtuvaa, yhteiskunnallisia merkityksiä luovaa esittämistä kutsutaan *representaatioksi*. (Martikainen, Sintonen, Pitkänen, 2006, 18.)

Representaatiot taas syntyvät yhteiskunnassa vallitsevien diskurssien sisällä ja ehdoilla (ks. esim. Pyykkönen 2007, 109). Esimerkiksi kotoutumiskurssi mahdollistaa tietynlaisen puheen etnisyydestä: siihen kuuluu esimerkiksi kahden kulttuurin yhdistämisen ihanne.

Myös etnisyys ymmärretään nykyisin muuttuvaksi, jatkuvasti neuvotelluksi tilaksi. Etnisyyden monimuotoistumista havainnollistamaan on luotu muun muassa *diasporan* ja *transnationaalisuuden* käsitteet. Diaspora kuvaa yksilöiden tai yhteisöjen merkityksellisiä suhteita lähtömaahansa. Käsitteeseen liittyy ajatus sitoutumisesta maantieteellisesti miellettyyn kotimaahan senhetkisen asuinmaan ohella ja mahdollisesti todellinen tai nostalginen toive paluusta sinne. Käytännössä diasporiset suhteet voivat tarkoittaa esimerkiksi perheenjäsenten, sukulaisten ja ystävien välistä yhteydenpitoa tai poliittista toimintaa, joka suuntautuu lähtömaan olojen muuttamiseen. (Pyykkönen 2007, 50.)

Transnationaalisuus on samantyyppinen käsite, mutta diasporaa laajempi. Se ei viittaa vain asuinmaan ja lähtömaan välisiin suhteisiin, vaan kaikkiin valtioiden rajojen yli kurottaviin sosiaalisiin ja kulttuurisiin käytänteisiin yksilöiden ja yhteisöjen välillä. Transnationaalisia suhteita on syntynyt, kun monet etniset ryhmät ovat muuttaneet ympäri maapalloa muun muassa parempaa elintasoja etsiessään tai paetessaan vainoja ja levottomuuksia. (Forsander 2001, 50.)

Transnationaali identiteetti tarkoittaa tunnetta kuulumisesta yhteisöön, joka ei rajoitu asuinvaltion rajojen sisäpuolelle. Sukulaiskäsitteet diaspora ja transnationaali korostavat sitä, että erilaiset kulttuuriset ja konkreettiset siteet yhdistävät maahanmuuttajia moniin maantieteellisiin paikkoihin ja yhteisöihin. (Huttunen 2002, 44, Martikainen ym. 2006, 23–24, Pehkonen 2007, 28.)

2. Aikaisempi maahanmuuttajia ja mediaa koskeva tutkimus

2.1. Tutkimus Suomessa

Suomessa on tähän mennessä tutkittu pääasiassa maahanmuuttajia, rasismia ja etnisyyttä käsitteleviä mediatekstejä, ei juurikaan maahanmuuttajien omaa mediaa tai vähemmistöihin kuuluvia yleisöjä. Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikössä on tehty esitutkimuksenomainen tutkimus etnisyyttä käsittelevien mediatekstien vastaanotosta (Raittila toim. 2007). Vuonna 2003 olen itse tehnyt suppean selvityksen maahanmuuttajien oman median tekijöiden näkemyksistä ja maahanmuuttajataustaisten toimittajien pääsystä valtamediaan.

Haastattelin selvitystä varten kymmentä maahanmuuttaja- ja vähemmistöryhmien edustajaa, jotka tekivät omalle vähemmistöryhmälleen suunnattua julkaisua. Selvitin, mitä he pitivät oman median tärkeimpinä tehtävinä. He korostivat ennen muuta oman median tehtävää suomalaista yhteiskuntaa koskevan tiedon välittäjänä. Haastateltavat pitivät myös oman kulttuurin ylläpitämistä tärkeänä, mutta suurin osa piti kiireellisempänä tehtävänään suomalaisesta yhteiskunnasta kertomista. (Suihkonen 2003.)

Huomasin ja hämmästyinkin oikeastaan, että ihmiset ovat asuneet 7 vuotta Suomessa eikä heillä ole minkäänlaista käsitystä Suomesta tai käsitykset ovat vääristyneitä tai he ovat hyvin syrjäytyneitä, koska heillä ei oo kosketusta suomalaiseen elämään.

(äidinkielenään venäjää puhuva nainen)

Kun mä tulin Suomeen, kesti kolme kuukautta ennen kuin näin teidän presidentin. Kuka hallitsee tätä maata, mitä tapahtuu ... en mitään, kun kaikki suomen kielellä. En mä tiedä, mitä tapahtuu tässä maassa. Tarvittiin sellainen kanava, joka kertoo, mitä tapahtuu tässä maassa.

(äidinkielenään arabiaa puhuva mies)

Haastatteluissa nousi esiin myös oman median merkitys identiteetin rakentajana. Oman julkaisun avulla halutaan nousta esiin osana suomalaista yhteiskuntaa.

Lehden tarkoituksena on, että ihmisistä, jotka ennen olivat ei-kukaan, tulee joku. Joku jolla on mahdollisuus ottaa kantaa. Joku joka on muutakin kuin pelkkä toimenpiteiden, haastattelujen ja tutkimuksien KOHDE.
(äidinkielenään viroa puhuva mies)

Haastateltavilla oli hyvin kriittisiä näkemyksiä suomalaisesta valtamediasta ja sen palvelevuudesta. Valtamedian kieltä pidettiin ensinnäkin liian vaikeana. Lisäksi monet pitivät suomalaisen median omasta etnisestä ryhmästään esittämää kuvaa vääränä tai outona. Haastatellut oman median tekijät halusivat oikoa vääriä käsityksiä ja kertoa omasta yhteisöstään valtaväestölle tekemällä joko erillistä julkaisua suomeksi tai osan julkaisustaan suomen kielellä. Suurimmalle osalle suomeksi julkaiseminen jäi kuitenkin resurssien puutteessa haaveeksi.

Tilastokeskus selvitti vuonna 2002 julkistetussa Maahanmuuttajien elinolot -tutkimuksessaan myös maahanmuuttajien median käyttöä. Tutkimus koski venäläisiä, virolaisia, vietnamilaisia ja somalialaisia. Tutkimuksessa selvitettiin kyselytutkimuksella sanoma- ja aikakauslehtien seuraamista ja maahanmuuttajien omien radio-ohjelmien kuuntelua yhteiskunnallisen aktiivisuuden mittarina. Päivittäin lehtiä lukivat useimmiten ne, jotka osasivat hyvin suomea tai ruotsia, olivat samastuneet suomalaisiin, olivat asuneet Suomessa pitkään ja olivat työllistyneet. Maahanmuuttajien omia radiolähetyksiä kertoi kuunnelleensa päivittäin tai lähes päivittäin 42 prosenttia vastanneista venäläisistä. Koska venäläisvähemmistön itse tekemiä radio-ohjelmia ei tule päivittäin, osa vastaajista tarkoitti todennäköisesti Ylen venäjänkielisiä lähetyksiä. (Riihelä 2005, 144.)

Suppeahkon tutkimuksen etnisten ryhmien mediankäytöstä on tehnyt myös ryhmä Helsingin yliopiston viestinnän opiskelijoita (Levo-Henriksson ym. 2000). Opiskelijat tutkivat venäläisten ja vietnamilaisten maahanmuuttajien mediankäyttöä. Opiskelijoiden tutkimuksen mukaan suomen- tai ruotsinkielisen median käyttö riippuu maahanmuuttajien kielitaidosta. Vastikään Suomeen muuttaneet maahanmuuttajat saavat aluksi arkielämässään tarvitsemaansa tietoa ennen muuta sukulaisilta ja ystäviltä. Toisaalta moni kertoi käyttävänsä suomenkielistä mediaa nimenomaan oppiakseen kieltä. Aluksi myös tv:tä suositaan sen visuaalisuuden vuoksi. Vähitellen venäläiset ja vietnamilaiset maahanmuuttajat alkavat käyttää myös painettua mediaa. Erityisen suosittuja ovat ilmaisjakelulehdet, koska niiden uutiset ovat kielellisesti yksinkertaisia ja lyhyitä. Venäläiset maahanmuuttajat käyttävät sekä suomalaista että venäläistä mediaa ja vertailevat niitä kriittisesti keskenään. Haastatellut käyttivät myös Suomessa asuville venäläisille suunnattua mediaa;

useimmiten mainittiin venäjänkielinen radio Sputnik. Vietnamilaiset puolestaan eivät saa juurikaan tietoa lähtömaastaan suomalaisesta mediasta. Siksi he käyttävät paljon kansainvälistä vietnamilais-yhteisön tuottamaa mediaa sekä vietnamilaista mediaa. Internet oli tärkeä media vietnamilaisille nuorille.

Viestinnän opiskelijoiden haastattelemat venäläiset, kuten myös omat haastateltavani edellämainitussa selvityksessä, arvioivat kriittisesti suomalaisen median Venäjästä ja venäläisyydestä välittämää kuvaa. Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikössä ja Social- och kommunalhögskolanin Etnisten suhteiden tutkimusyksikössä CERENissä seurattiin vuosina 1999–2004, miten suomalaiset sanomalehdet käsittelevät etnisyyttä. Seurannasta käy ilmi, että rasismista ja etnisyydestä kirjoitettiin sanomalehdissä periaatteessa asiallisesti. Lehdissä ei ollut rasistista materiaalia eikä jutuissa juuri koskaan käytetty epäasiallisia ilmaisuja. Kuitenkin vähemmistöt pääsivät itseään koskevissa jutuissa puhujiksi huomattavasti harvemmin kuin viranomaiset. Juttujen aihejakauman perusteella etniset vähemmistöt näyttävät sanomalehdissä ongelmana suomalaiselle yhteiskunnalle, sillä vähemmistöt olivat usein esillä rikos- ja konfliktiaiheisissa jutuissa ja vain harvoin muun tyyppisten aiheiden yhteydessä. (Raittila ja Vehmas 2005, 29–30.)

2.2. Tutkimus muissa Pohjoismaissa ja muualla Euroopassa

Euroopan-laajuisena vähemmistömedian tutkimusprojektina on mainittava London School of Economicsin toteuttama vähemmistömedian kartoitus 14 Euroopan maassa. Joukossa on myös Suomi (Kauranen ja Tuori 2002). Projektin yhteydessä tuotetuissa artikkeleissa keskitytään lähinnä kartoittamaan, millaista vähemmistömediaa kussakin maassa tuotetaan sekä kertomaan jonkin verran tuotannon edellytyksistä, kuten valtion integraatio- ja mediapolitiikasta. Julkaisujen sisältöä esitellään hyvin niukasti eikä käyttöä ja merkitystä etnisille vähemmistöille ole tässä yhteydessä tutkittu.

Malmössä aiheesta vuonna 2000 pidetyssä konferenssissa todettiin vähemmistömedialla olevan monenlaisia tehtäviä. Tarjotessaan informaatiota sekä vanhasta kotimaasta että nykyisestä asuinmaasta, nämä mediat tarjoavat välineitä identiteetin rakentamiseen ja integraatioon. Useiden seminaarin osanottajien mukaan maahanmuuttajat ovat näkymättömiä valtamediassa tai näkyvät

vain uhreina ja rikollisina. Eritoten maahanmuuttajien lähtömaat on unohdettu valtamediassa. Näistä syistä maahanmuuttajat elävät informaatiovajessa, jota vähemmistömedia paikkaa. (Invandrar- och minoritetsmedia i Sverige -- 2000, 16, 18–19, 26, 48, 65 ja 67).

Tanskassa Tufta ja Riis (2001) ovat tutkineet median merkitystä etnisille vähemmistöille. Heidän tutkimuksensa käsittelee median roolia paikallisuuden tuottamisessa Kööpenhaminan yhden lähiön etnisten vähemmistöjen elämässä. He korostavat yhteisömedian merkitystä etnisille vähemmistöille. Sillä on Tuften ja Riisin mukaan selkeä paikka kansallisen valtamedian ja diasporisen satelliittimedian välissä. Kansallisessa tv:ssä ja radiossa etnistä aineistoa on tarjolla rajoitetusti. Tutkijoiden mukaan yhteisömediat tarjoavat yleisöilleen välineitä, joilla pohtia ympäröivää sosiaalista todellisuutta. Etninen omakielinen yhteisömedia, erityisesti radio on erityisen tärkeää niille vanhoille tai vastatulleille maahanmuuttajille, jotka eivät vielä osaa valtakunnan kieltä. Yhteisöradiot tuovat paikalliset asiat myös valtakielistä taitamattomien ulottuville ja auttavat kuulijoitaan ymmärtämään yhteiskunnan käytäntöjä. (Tufta ja Riis 2001, 344.)

Tuften ja Riisin (2001, 347) mukaan etnisten vähemmistöjen mediavalintoihin vaikuttavat suuresti kielitaito ja Tanskassa vietetty aika sukupuolen, yhteiskuntaluokan ja etnisen taustan lisäksi.

Hollantilaisten D`Haenensin, Beentjesin ja Binkin haastattelututkimuksessa (d`Haenans et al. 2000, 339) on tutkittu vähemmistöjen eri välineiden ja eri lähteistä (lähinnä kotimaasta / ulkomailta) tulevan median käyttöä. Hollantilaistutkimuksen mukaan etniset vähemmistöt ovat kriittisiä mediankäyttäjiä, sillä ne vertailevat hollantilaista ja lähtömaissaan tuotettua mediaa keskenään.

Hollantilaistutkimuksen mukaan vain vanhemmat etnisten vähemmistöjen edustajat käyttävät lähtömaansa mediaa ensisijaisena informaation lähteenään, osin huonon hollannin kielen taidon vuoksi. Kuitenkin haastatelluilla kaikissa ikäryhmissä oli tarve informaatiolle lähtömaastaan, eivätkä he kokeneet saavansa sitä hollantilaisesta mediasta. Tämä on yksi syy, miksi haastateltavat käyttivät ulkomaista mediaa. Myös sosiaaliset verkostot tarjosivat etnisille vähemmistöille tietoa heidän lähtömaastaan. (d`Haenans et al. 2000, 339.)

Hollantilaistutkijat korostavat, että etniset vähemmistöt eivät tunnista itseään hollantilaisesta valtamediasta. Siksi eritoten aikuiset kääntyvät ulkomaisen median puoleen. Nuoret etnisten

vähemmistöjen edustajat sen sijaan käyttävät paljon hollantilaista mediaa, erityisesti sen viihteellisiä sisältöjä. Tutkijoiden mukaan varsinkin nuoret ja nuoret aikuiset käyttävät mediaa tavalla, joka saattaa edistää heidän sosiaalista integroitumistaan. Integraation kannalta positiivista oli myös se, että haastatellut ilmaisivat kiinnostuksensa sekä nykyistä asuinmaataan että lähtömaataan koskevaa informaatiota kohtaan. Sosiaalista integraatiota voi kuitenkin haitata se, etteivät vähemmistöt tunnista valtamedian heistä välittämää kuvaa. (d'Haenens et al. 2000, 339–340.)

Myria Georgiou on tutkinut diasporisten yhteisöjen mediankäyttöä ja sen merkitystä etnisen identiteetin rakentamiselle. (Georgiou 2001 ja 2002.)

Georgioun mukaan internet tarjoaa valtajulkisuudesta syrjäytetyille diasporisille yhteisöille mahdollisuuden puhua transnationaalissa julkisuudessa ja virtuaalisissa yhteisöissä. Internetissä on mahdollista haastaa valtavirran representaatioita omasta yhteisöstä tai ryhmästä, kuten etiopialaispakolaisten sivusto tekee kertoessaan positiivisia uutisia pakolaisista ja turvapaikanhakijoista. Internetissä voidaan haastaa myös oman yhteisön asettamia rajoja. Esimerkiksi kurdien transnationaaleilla nettisivuilla on keskusteltu siitä, voiko homo tai buddhalainen olla kurdi. (Georgiou 2002, 1–6.)

Annabelle Sreberny on tutkinut Lontoossa asuvien iranilaisten mediankäyttöä ja diasporista identiteettiä. Lontoon iranilaisilla on käytössään runsaasti erilaisia mediajulkaisuja. Niitä tuotetaan niin Lontoossa, lähtömaassa kuin transnationaalisti, ennen muuta iranilaisdiasporan keskuksessa Los Angelesissa. Sreberny mukaan diasporisten yhteisöjen identiteetin jäljille pääsee tutkimalla, mihin yhteisö suuntaa aktiivisuuttaan eli katsetaan¹. Etnisyyttään rakentava yhteisö katsoo sisäänpäin uuteen isäntämaahansa ja pyrkii rakentamaan paikallista yhteisöä sen sisälle. Pakolaisuutta korostava yhteisö katsoo nostalgisesti taaksepäin lähtömaahan. Transnationaali, rajat ylittäviä suhteita viljelevä yhteisö katsoo ympärilleen. Sreberny mukaan mediajulkaisut vahvistavat kaikkia näitä kolmea katsetta. Lontoon iranilaisten käytössä oleva printtimedia on poliittisesti orientoitunutta ja sen katse suuntautuu pääasiassa taaksepäin, lähtömaahan. Radio- ja kaapeli-tv-lähetykset katsovat myös sisäänpäin, oman yhteisön asioihin Lontoossa. Muun muassa naistenlehdet ja viihdelehdet edustavat transnationaalia katsetta ympärille. Sreberny korostaa, että nämä kolme erilaista katsetta eivät ole toisiaan poissulkevia olemisen kategorioita. Pikemminkin ne ovat toiminnan tapoja, joita

1 Engl. gaze.

yksilöt ja yhteisöt hyödyntävät vaihtelevasti tilanteen mukaan. (Sreberny 2002).

Sreberny analyysissä pidän puutteena sitä, että hän ei erottele sisäänpäin suuntautuvasta katseesta puhuessaan sitä, suuntautuko katse vain oman etnisen yhteisön asioihin vai laajemmin etniseen yhteisöön osana koko yhteiskuntaa.

2.3. Tutkimus muualla

Israelilaistutkija Nelly Elias (2003) mukaan 90-luvulla tehdyssä tutkimuksessa maahanmuuttajien mediankäyttöä on tarkasteltu varsin suoraviivaisesti sopeutumisen² osoittajana. Sen perusteella, millaista mediaa maahanmuuttajayhteisö on käyttänyt, on tehty päätelmiä joko sopeutumisesta uuteen yhteiskuntaan tai valtayhteiskunnasta eristäytymisestä. Isäntämaan median käytön on nähty kertovan siitä, että vähemmistön edustaja opettelee tuntemaan valtayhteiskuntaa ja ottaa osaa siihen (Chaffee, Naas ja Yang 1990, sekä Becker 1998 ja Stilling 1997, Elias 2003, 3 mukaan).

Toisaalta on huomattu, että isäntämaan media muovaa ja uusintaa negatiivisia stereotyyppioita maahanmuuttajista ja saattaakin edesauttaa etnisiin vähemmistöihin kuuluvien kuluttajiensa vieraantumista ja eristymistä valtayhteiskunnasta (Halloran 1998, van Dijk 1989 sekä Keshishian 2000, Elias 2003, 3, mukaan).

Omakielisellä medialla on nähty olevan kaksoisrooli. Omakieliset tiedotusvälineet välittävät tietoa uudesta yhteiskunnasta ja siihen sopeutumisesta. Toisaalta ne säilyttävät kulttuurista perintöä. (Walker 1999 ja Lum 1991 Elias 2003, 3, mukaan.)

² Olen suomentanut Eliasin tekstissään käyttämät termit adjusting ja acculturation tässä sopeutumiseksi, sillä Elias käyttää termiä acculturation jossain määrin epäjohdonmukaisesti. Termiä pidetään nykyisessä maahanmuuttotutkimuksessa yleensä yläkäsitteenä, jolla viitataan enemmistö- ja vähemmistökulttuurien kohdatessa syntyvään tilanteeseen. Vähemmistökulttuurin edustajalla katsotaan silloin olevan neljä vaihtoehtoa: assimiloituminen eli vanhan kulttuurin hylkääminen ja uuden omaksuminen sen tilalle, integroituminen eli oman kulttuurin säilyttäminen soveltuvin osin ja sopeutuminen uuteen, marginalisoituminen eli syrjäytyminen sekä vanhan kulttuurin että uuden piiristä ja eristäytyminen oman kulttuurin piiriin. Elias käyttää kuitenkin tekstissään akkulturaatiota sekä yläkäsitteenä että assimilaation ja integraation synonyyminä.

Kanadaan Hongkongista saapuneita maahanmuuttajia tutkineiden Leen ja Tsen (1994, Elias 2003, 4, mukaan) mukaan isäntämaan median suosiminen yhdistettynä vähäisempään omakielisen median käyttöön osoittaa sopeutumista enemmistön sosiaalisiin normeihin ja omakielisen median suosiminen yhdistettynä vähäiseen englanninkielisen median kuluttamiseen kertoo alkuperäisen kulttuurin säilyttämisestä ja huonommasta sopeutumisesta.

Johnson (1996) ja Walker (1999) huomioivat myös median sisältöjen merkityksen. Johnsonin mukaan Yhdysvaltoihin saapuneet naispuoliset latinomaahanmuuttajat, jotka enimmäkseen katsoivat eskapistisia sisältöjä tv:stä, osoittivat alhaisempaa akkulturaatiota kuin naiset, jotka katsoivat talk-show-ohjelmia. Walkerin tutkimus haitilaisista maahanmuuttajista Miamissa osoitti, että maahanmuuttajat, jotka kuuntelivat haitinkielisiä paikallisia radioasemia olivat sopeutuneet hyvin, koska suurin osa ohjelmista käsitteli uusille maahanmuuttajille olennaista paikallista informaatiota. Haitinkielisten sanomalehtien käyttöön ei liittynyt samanlaista vaikutusta, koska lehdet keskittyivät pääasiassa Haitiin ja käsittelivät asioita, jotka olivat epäolennaisia Yhdysvaltojen kansalaisille. (Elias 2003, 4).

Hwang ja He (1999) tutkivat Silicon Valleyn kiinalaisia maahanmuuttajia. He löysivät selvän työnjaon kiinan- ja englanninkielisen median välillä siirtolaisten mediatarpeiden täyttämässä. Isäntämaan media oli hyödyllisin täyttäessään integroivia ja kognitiivisia amerikkalaista yhteiskuntaa koskevia tarpeita. Kiinassa tuotettu media täytti vanhaa kotimaata koskevia informatiivisia tarpeita, viihdyttämisen tarpeita ja alkuperäisen kulttuurin säilyttämistä. Kiinankielinen isäntämaassa tehty media taas palveli integroivia ja kognitiivisia uuteen kotimaahan liittyviä tarpeita sekä eskapistisia ja kulttuurin säilyttämisen tarpeita.

Elias on vertaillut entisestä Neuvostoliitosta lähteneiden maahanmuuttajien mediankäyttöä Saksassa ja Israelissa. Hänen tutkimuksensa mukaan venäläisten siirtolaisten erilaiseen median käyttöön vaikuttavat venäjänkielisen median tarjonta kummassakin maassa, erot maiden integraatiopolitiikassa ja poliittisessa sekä taloudellisessa vakaudessa sekä maahanmuuttajien oma kulttuuri-nen pääoma. Elias korostaa, että eri medioilla on erilaisia rooleja maahanmuuttajayhteisöjen elämässä riippuen yhteisöjen sosio-kulttuurisista ominaisuuksista, pääsystä mediaan omalla kielellä sekä isäntämaan rakenteellisista ja kulttuurisista olosuhteista. Rakenteellisista tekijöistä merkittäviä ovat valtion harjoittama integraatiopolitiikka ja maassa vallitseva sosiaalinen ilmapiiri maahanmuuttajuuden suhteen. Eliasin tutkimuksen mukaan Saksaan muuttaneet venäläiset käyttivät

huomattavan paljon isäntämaan media, mutta tunsivat kuitenkin vieraantumista vielä pitkään Saksassa asuttuaankin. Israeliin muuttaneet venäläiset sen sijaan käyttivät lähes yksinomaan lähtömaan mediaa, mutta siitä huolimatta tunsivat olonsa täysivaltaisiksi Israelin kansalaisiksi. Eliaksen mukaan tähän vaikutti venäjäläisten maahanmuuttajien juutalainen identiteetti ja tunne palaamisesta historialliseen kotimaahan. (Elias 2003, 39–40.)

2.4. Yhteenveto aiemmasta tutkimuksesta

1990-luvulla ja 2000-luvun alussa tehdyssä tutkimuksessa maahanmuuttajayhteisöjen mediankäyttöä on tarkasteltu pääasiassa akkulturaation näkökulmasta ja sen on katsottu kertovan maahanmuuttajien integraation tasosta ja halusta (esim. Johnson 1996 ja Walker 1999 Eliasin 2003 mukaan, d'Haenans et al 2000).

2000-luvulla tutkijoiden näkemys mediankäytön merkityksistä maahanmuuttajien elämässä on hienojakoistunut ja identiteetti on noussut tutkimuksen kohteeksi. Tutkijoiden käsiteapparaattiin on ilmaantunut diasporan ja transnationaalien kaltaisia käsitteitä, kun on ymmärretty, että maahanmuuttajien etninen identiteetti rakentuu hyvin moninaisten sosiaalisten ja maantieteellisten suhteiden kautta. Nämä suhteet näkyvät myös maahanmuuttajien median käytössä. (esim. Sreberny 2002).

Samalla on oivallettu representaation merkityksen keskeisyys. Kun valtamedian tarjoama kuva omasta etnisestä ryhmästä tuntuu vieraalta, käännetään esimerkiksi lähtömaassa tuotetun satelliittimedian tai transnationaalien median puoleen. Myös oma yhteisömedia voi aktiivisesti tarjota toisenlaista kuvaa omasta etnisestä yhteisöstä (Georgiou 2002).

3. Voimaantuminen työn teoreettisena taustana

3.1. Voimaantumisen käsite

Jäsennän tutkimusongelmaani käyttämällä apuna voimaantumisen käsitettä, joka on suomennos termistä *empowerment*. Käsitettä on käytetty useilla tieteenaloilla hyvin moneen eri tapaan eikä suomennoskaan ole vakiintunut.

Yhteistä kuitenkin on, että voimaantumiseen pohjaava ajattelu jatkaa siitä, mihin kriittinen tutkimusperinne jää: kriittinen tutkimus osoittaa epäkohtia, esimerkiksi, että valtamedian kertoo vähemmistöistä pääasiassa viranomaistoiminnan passiivisina kohteina. Voimaantumisen prosessissa lähdetään liikkeelle yksilöiden tai ryhmien tämänhetkisestä tilanteesta ja ryhdytään etsimään tapoja toimia tilanteen parantamiseksi. (Pietikäinen, 2006, 214–215.)

Empowerment-käsitettä on hyödynnetty esimerkiksi sosiaalityössä, kasvatustieteessä, hoitotyössä, työyhteisöjen kehittämistyössä ja kansalaisaktiivisuuden tutkimuksessa. Käsite on suomennettu voimaantumisen lisäksi muun muassa voimistumiseksi, valtaantumiseksi, valtauttamiseksi, vahvaksi tulemiseksi ja väkevoitymiseksi. (Siitonen 1999, 82.)

Termin tulkintamahdollisuuksien jäljille pääsee tutkimalla, mitä merkityksiä alkuperäistermin *empowerment* alaan kuuluu. Merriam-Webster-sanakirjan mukaan kantasana *empower* on kolme merkitystä: 1. antaa jollekulle virallinen valtuutus tai laillista valtaa tehdä jotain, 2. mahdollistaa ja 3. edistää jonkun sisäisten mahdollisuuksien toteutumista.

Maarit Mäkinen huomioi, että *empowerment* -käsite ei tee eroa asioihin kykenevyyden (*power in*) ja asioiden hallinnan (*power over*) välillä (Mäkinen 2006, 52). Käsitteen kaikkia merkityksiä ei voikaan suomentaa yhdellä termillä. Jos termin suomentaja haluaa kiinnittää huomiota yksilöiden ja ryhmien valtaan suhteessa auktoriteetteihin, on loogista kääntää termi esimerkiksi valtautumiseksi tai valtaantumiseksi. Jos taas ymmärtää käsitteen yksilöiden ja ryhmien toimintamahdollisuuksien vahvistumisena ja toimintakyvyn lisääntymisenä, on syytä suomentaa käsite voimautumiseksi, voimaantumiseksi tai vastaavaksi voima-sanan johdannaiseksi. Mäkinen suomentaa termin

voimistumiseksi ja ymmärtää sen mahdollistavana kehityksenä, johon sisältyy sekä henkilökohtaista kasvua että lisääntyvään yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyvää kehitystä. Valta suhteessa auktoriteetteihin ei siis Mäkisellä ole termin ymmärtämisessä keskiössä. Valta sinänsä ei useinkaan ole alistetussa asemassa oleville tärkein päämäärä, vaan tähdellisempää voi olla mahdollisuus parempaan tiedonsaantiin, koulutukseen ja yhteisistä asioista päättämiseen, Mäkinen huomauttaa (1996, 53).

Tässä tutkimuksessa käytän termiä voimaantuminen, sillä ymmärrän termin Mäkisen tavoin toimintamahdollisuuksien kehittymisenä enemmän kuin suoraan valtaan liittyvänä kehityksenä. Valitsen kuitenkin termin voimaantuminen voimistumisen sijaan, koska jälkimmäiseen liittyy mielestäni turhan konkreettisia fyysiseen voimistumiseen johtavia sivumerkityksiä.

Mäkisen power in/power over -erottelua mukailien Siitonen toteaa, että empowerment-käsitteen tulkintoja voi tarkastella sen kannalta, miten aktiivisena tai passiivisena siinä nähdään voimaantujan itsensä rooli. Käsite voidaan ymmärtää yksinkertaisesti vallan tai voiman antamisena passiiviselle vastaanottajalle sen mukaan, mitä antaja pitää tarpeellisena. Toinen vaihtoehto on nähdä se tapahtumana, jossa ihminen itse löytää itsestään voimavaroja ja auttaa itseään. Tutkimuskirjallisuudessa on suosittu jälkimmäistä näkökulmaa. (Siitonen 1999, 92 – 93.)

Wallacen mukaan amerikkalaisessa tutkimuksessa voimaantuminen on käsitetty pääasiassa yksilön psykologiseksi kehitykseksi. Kun yksilöt voimaantuvat heidän toivotaan kipuavan pois huonommassa asemassa olevasta ryhmästään. Eurooppalaisessa tutkimuksessa voimaantumisen tarkoitetaan useammin kokonaisten sosiaalisten ryhmien tilanteen parantumista ja rakenteellisten ongelmien, kuten köyhyyden ja syrjinnän, omaehtoista ratkomista. (Wallace 2001, 23.)

Mäkisen (2006, 58) mukaan voimaantumisen prosessi tapahtuu sosiaalisissa tilanteissa, mutta merkitsee myös yksilöllisiä muutoksia.

Itse ymmärrän voimaantumisen tapahtumana, jossa yksilön tai ryhmän toimintakyky, -tavat ja -taidot lisääntyvät ja mahdollisuudet vaikuttaa paranevat. Lähdän siitä, että vaikka voimaantumista voi tukea yksilön ulkopuolelta, yksilön täytyy itse osallistua prosessiin ja määrittellä, miten haluaa voimaantua. Voimaantumisen käsite soveltuu hyvin maahanmuuttajien tutkimiseen, sillä maahanmuuttaja joutuu selättämään suuria haasteita. Hänen täytyy oppia tuntemaan uusi, erilaisin säännöin toimiva yhteiskunta. Hänen pitää löytää itselleen uudet sosiaaliset verkostot ja

vaikuttamiskanavat ja rakentaa uudelleen kulttuurista ja etnistä identiteettiään sosiaalisen ympäristön muuttuessa. Tutkimukset ja tilastot kertovat, että ryhmänä tarkasteltuna Suomessa asuvat maahanmuuttajat ovat valtaväestöä huonommassa asemassa. He kärsivät huomattavasti suuremmasta työttömyydestä, kouluttautuvat vähemmän ja kohtaavat etniseen taustaansa perustuvaa syrjintää. Osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet ovat siis tarpeen. Voimaantumisajattelussa on kuitenkin keskeistä, että sen päämäärät asettavat voimaantujat itse, eivät tutkijat tai viranomaiset. Esimerkiksi työllistyminen ei siis automaattisesti ole maahanmuuttajan voimaantumisen tavoitteiden joukossa.

3.2. Mitä voimaantuminen pitää sisällään?

Maarit Mäkinen luokittelee voimaantumisen sosiaalis-yhteiskunnallisen toiminnan kannalta kolmeen ulottuvuuteen: kykenevyyteen eli tietoihin, taitoihin ja osaamiseen, hallintaan eli mahdollisuuksiin suhteessa valtaan ja osallistumiseen eli toiminnallisiin mukana olemisen tapoihin (Mäkinen 2006, 54).

Psykologiset voimaantumisen määritelmät tuovat lisää lihaa termin luiden ympärille. Ne kuvaavat sisäiseen, vuorovaikutteiseen ja käyttäytymiseen liittyvää kehitystä (Mäkinen 2006, 56). Marc Zimmermanin mukaan ihmisen psykologinen voimaantuminen merkitsee kontrollin tunnetta, kriittistä tietoisuutta ympäristöstä ja aktiivista sitoutumista siihen (Mäkinen 2006, 55 mukaan). Yksilön voimaantuminen koostuu Zimmermanilla sisäisestä, vuorovaikutteisesta ja käyttäytymiseen liittyvästä osasta. Sisäinen voimaantuminen merkitsee ihmisen uskoa siihen, että hän kykenee toimimaan ja vaikuttamaan. Vuorovaikutteisuus tarkoittaa ihmisen ymmärrystä siitä, miten asiat ja ihmiset vaikuttavat tietyssä kontekstissa toisiinsa ja mitä päämäärien saavuttamiseksi on tehtävä. Käyttäytymisen komponentti tarkoittaa sitoutumisen ja osallistumisen kautta tapahtuvaa toimintaa (Mäkinen 2006, 55).

Juha Siitonen on tutkinut sisäistä voimantunnetta osana luokanopettajiksi opiskelevien ammatillista kasvua. Siitosen mukaan sisäinen voimantunne on omia voimavaroja ja vastuullista luovuutta vapauttava tunne. Sisäisen voimantunteen ilmenemistä voidaan tutkia suhteessa seitsemään kategoriaan: myönteisyyteen, ilmapiiriin, arvostukseen, vapauteen, vastuuseen, luottamukseen ja kontekstiin liittyviin kokemuksiin. Kategoriat liittyvät toisiinsa ja puutteet yhdessäkin voivat

vaikeuttaa sisäisen voimantunteen rakentumista. (Siitonen 1999, 61.)

Mäkinen toteaa, että Siitosen kategoriat liittyvät sisäisen voimaantumisen lisäksi ryhmässä toimimiseen. Hän lisää sisäiseen voimaantumisen prosessiin myös henkilökohtaisen kasvun alueita, esimerkiksi päämäärätietoisuuden, tasapainoisuuden, itsearvostuksen ja erilaisten taitojen hallitsemisen. (Mäkinen 2006, 56.)

Kehitysmaatutkija John Friedmann on tutkinut kehitysmaiden kotitalouksien voimaantumisen mahdollisuuksia. Hän jakaa voimaantumisen kolmeen osa-alueeseen: sosiaaliseen, poliittiseen ja psykologiseen. Sosiaalisen voimaantumisen lähteitä ovat pääsy informaatioon, tietoon ja taitoihin, osallistuminen erilaisten organisaatioiden toimintaan sekä taloudelliset resurssit. Poliittinen voimaantuminen edellyttää kotitalouksien jäsenten mukaanpääsyä prosesseihin, joissa heidän elämäänsä vaikuttavia päätöksiä tehdään. Psykologinen voimaantuminen tarkoittaa yksilön tunnetta kyvykkyydestään. (Friedmann 1992, 33.)

Voimaantuminen voidaan jaotella myös reaktiiviseen ja proaktiiviseen voimaantumiseen. Ensimmäinen tarkoittaa yhteisön mahdollisuuksia reagoida uhkaavaan vaaraan ja jälkimmäinen kykyä ponnistella omia tavoitteita kohti. Tutkiessaan yhteisöjen reaktiivisia valmiuksia tutkijat ovat luokitelleet neljä voimaantumisen ulottuvuutta: Muodollinen voimaantuminen viittaa virallisiin päätöksentekoon vaikuttamisen tapoihin. Sisäinen voimaantuminen viittaa psykologian alan määritelmien tapaan tunteeseen omista kyvyistä ja tilanteiden hallinnasta. Instrumentaalinen voimaantuminen merkitsee kapasiteettia, jota osallistuminen päätöksentekoon edellyttää ja substantiivinen voimaantuminen viittaa siihen, miten kansalaiset oppivat löytämään ratkaisuja, jotka otetaan huomioon päätöksenteossa. (Rich ym. 1995, 667, Mäkisen 2006, 56 mukaan).

3.3. Miten voimaantuminen tapahtuu?

Voimaantumisen olennaisimpia ominaisuuksia ovat sen prosessiluonne ja kontekstista riippuvaisuus. Prosessi käynnistyy ihmisen havahtumisena aikaisempaa tietoisemmaksi ympäristöstään ja mahdollisuuksistaan. Tapahtumasarjan aikana ihminen kehittyy koko ajan tiedostavammaksi ja toimintakykyisemmäksi. Prosessi tapahtuu ihmisen omassa sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä ja juuri senhetkisessä elämäntilanteessa eikä sitä voi siirtää

muuttumattomana toisenlaiseen ympäristöön tai tilanteeseen. Voimaantumisprosessissa tapahtuu enemmän laadullista kehitystä kuin määrällisesti mitattavia muutoksia. Tällainen laadullinen muutos voi olla esimerkiksi ihmisen parantunut kyky vaikuttaa omaa lähiympäristöään koskeviin päätöksiin. (Mäkinen 2006, 57-58.)

Siitosen mukaan voimaantumisprosessit jaetaan usein tutkimuskirjallisuudessa kolmeen osaluokkaan: päämäärien asettamiseen, päämääriin suuntautumiseen ja toiminnan seurauksena saavutettuun tilaan. Mäkinen sen sijaan korostaa voimaantumisen spiraaliluonnetta, jossa eri osaprosessit vaikuttavat toisiinsa, saavat aikaan uusia muutoksia ja samalla lisäävät tapahtusarjan vahvuutta. Ollakseen pysyvää voimaantumisspiraalin täytyy pysyä jatkuvasti liikkeessä eli yksilöiden ja yhteisöjen tulee olla jatkuvasti valmiita reagoimaan muutoksiin ja vaikuttamaan. (Siitonen 1999, 97, Mäkinen 2006, 57 ja 58.)

Yksilöiden ja yhteisöjen voimaantumista voidaan tukea ja kannustaa muun muassa erilaisten yhteisölähtöisesti tuettujen kehittämissuunnitelmien avulla. Tällaisen toiminnan teoreettisena taustana on usein sosiokulttuurinen konstruktivismi. Sosiokulttuurinen konstruktivismi on ajattelutapa, joka huomii, että yksilön ja yhteisön kehittymiseen vaikuttavat sekä sen sosiaalinen ympäristö että kulttuuri. Kun yhteisössä käynnistetään projektia ulkopuolisilla voimilla, on äärimmäisen tärkeää huomioida kulttuuriset seikat ja pyrkiä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävään kehitykseen. (Mäkinen 2006, 61).

Omassa tutkimuksessani yksi kiinnostukseni kohteista on maahanmuuttajien oman median potentiaali voimaantumisen tukijana. Juuri oman kulttuurin tuntemuksen voi ajatella olevan sen vahva puoli. Pyrin selvittämään, mitä lisäarvoa tämä vahvuus antaa oman median käyttäjälle verrattuna valtamedian ja mahdollisesti myös lähtömaassa tuotetun median antiin.

Voimaantumisen käynnistyminen edellyttää yksilöiden tai yhteisön tietoisuuden heräämistä ja motivaatiota muutokseen. Tietoisuus tarkoittaa sekä ulkoisten olosuhteiden tiedostamista että omien sisäisten pyrkimysten ja kykyjen tiedostamista. Brasilialainen kasvatustieteilijä ja aktivisti Paolo Freire on nimennyt kolme askelta kriittiseen tietoisuuteen. Ensimmäinen askel, intransitiivinen tietoisuus, on tietoisuutta, jossa kaikki tapahtuu korkeamman auktoriteetin tahdosta. Toinen askel, semi-transitiivinen tietoisuus on syy-seuraus-periaatteella tapahtuvaa lyhyen tähtäimen tietoisuutta. Kolmas askel, kriittinen tietoisuus merkitsee asioiden perimmäisten syiden ymmärtämistä ja halua vaikuttaa ja kyseenalaistaa. Voimaantuminen on Mäkisen mukaan juuri kriittisen tietoisuuden

kasvattamista. (Mäkinen 2006, 63.)

Motivaatio kuvaa sitä, mihin voimaantumisella pyritään ja sitä emotionaalista tilaa, jota toimintaan ryhtyminen edellyttää ihmiseltä. Motivaatio koostuu päämääristä, tunteista ja henkilökohtaisista toimintauskomuksista. (Martin Ford, Siitosen 1999, 110 mukaan.)

Ihmistä ei voi pakottaa motivoitumaan, mutta motivaatiota voi kasvattaa esimerkiksi kannustavan ilmapiirin tai haluttavien välitavoitteiden avulla. (Mäkinen 2006, 64.)

Voimaantumisen prosessissa voi tapahtua yksilön kannalta monenlaisia erilaisia muutoksia. Muutosta voi tapahtua yksilön tiedostamisen tasossa, päämäärien asettamisessa, kykyuskomuksissa, taidoissa, kompetenssissa, yksilön ajattelun, valintojen ja toiminnan vapaudessa, yksilön itsetunnossa ja luottamuksessa itseensä. Lisäksi yksilön kontrolli omaan elämäänsä ja osallistuminen yhteisössä ja yhteiskunnassa saattavat lisääntyä. Yhteisön kannalta voimaantuminen voi lisätä sen sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Sosiaalinen pääoma tarkoittaa esimerkiksi luottamusta ja yhteisöllisiä verkostoja, kulttuurinen pääoma taas esimerkiksi sosiaalisia taitoja ja kulttuuriobjekteja, esimerkiksi omia julkaisuja. (Mäkinen 2006, 64.)

Mäkisen mukaan keskeisintä voimaantumisessa on osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistuminen. Osallistuminen merkitsee sekä osallistumista yhteisistä asioista päättämiseen että osallisuutta oman elämän kontrolliin. Voimaantumisesta seuraa Mäkisen mukaan ihmisten autonomian kasvu, mikä merkitsee tiedon jakamista molempiin suuntiin subjektilta subjektille yksisuuntaisen tiedon siirtämisen sijasta. Lisäksi syntyy mahdollisuuksia luoda uutta tietoa ihmisten ja yhteisöjen omista lähtökohdista. (Mäkinen 2006, 67.)

3.4. Voimaantuminen ja media

Ymmärrän tässä tutkimuksessa median yhtenä välineenä tukea maahanmuuttajayksilöiden ja -ryhmien voimaantumista.

Maarit Mäkinen on tutkinut digitaalista voimaantumista³, jossa uusia viestintävälineitä käytetään

³ Mäkinen itse käyttää termiä digitaalinen voimistuminen.

apuna voimaantumisessa. Hän toteaa, että digitaalista voimaantumista voi tapahtua suhteessa ylhäältä tuleviin tietoyhteiskuntastrategioihin, jolloin kansalaiset voimaantuvat objekteista subjekteiksi. Lisäksi kansalaiset voivat tietoyhteiskuntataitojen ansiosta voimaantua aiempaa kykenevämmiksi toimijoiksi yhteiskunnassa.

Näen median merkityksen maahanmuuttajien voimaantumisessa samaan tapaan. Maahanmuuttajat nähdään usein viranomaistoiminnan, esimerkiksi kotouttamispolitiikan kohteina. Tutkimusten mukaan (Raittila ja Vehmas 2005) myös valtamedia esittää maahanmuuttajat usein viranomais-toiminnan objekteina. Tutkin, voivatko tiedotusvälineet, eritoten maahanmuuttajayhteisöjen oma media, auttaa maahanmuuttajia muuttumaan subjekteiksi itseään koskevissa asioissa. Toinen näkökulmani voimaantumisen tutkimiseen on, voiko media tarjota ja levittää tietoja ja taitoja, joiden avulla maahanmuuttaja osaa paremmin toimia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Sari Pietikäinen on tutkinut saamelaisten ja Suomen venäjänkielisten yhteisöjen omakielisten medioiden merkitystä haastatteleamalla oman median tekijöitä. Pietikäisen mukaan mahdollisuus osallistua yhteiskunnan toimintaan omalla kielellä on perustavanlaatuinen kansalaisoikeus ja omakielisen median toiminta liittyy laajempiin kysymyksiin vähemmistöryhmien asemasta Suomessa. Pelkkä omakielisten medioiden olemassaolo kertoo siitä, että vähemmistöryhmällä on oikeus olemassaoloonsa suomalaisessa yhteiskunnassa. Näkyminen osana yhteiskuntaa tekee mahdolliseksi omien näkökulmien esittämisen ja vuoropuhelun. (Pietikäinen 2006, 219–220.)

Pietikäinen löysi omakielisen median tekijöitä haastatellessaan kolme potentiaalista voimaantuttamisen paikkaa: vastajulkisuuden, moniäänisyyden ja oman kielen.

Vastajulkisuudessa on kyse mahdollisuudesta esittää itsensä ja oma yhteisönsä toisin kuin valtamedia tekee. Pietikäisen haastateltavat toivat monin tavoin esiin vastajulkisuuden ongelmallisuutta: se koettiin pinnallisena, negatiivisena, yksipuolisena ja leimaavana. Yksi omakielisen median tapa taistella tätä vastaan on tehdä positiivisia juttuja omasta yhteisöstä ja sen edustajista. Lisäksi yleisöä pyritään osallistamaan: vetämällä mukaan, välittämällä uutta tietoa, antamalla apua ja neuvoja. (Pietikäinen 2006, 220–223.)

Moniäänisyydellä Pietikäinen tarkoittaa haastattelemiensa toimittajien yhteistä jäsenystä työnsä tavoitteesta: keskeinen tavoite oli yhteisymmärryksen edistäminen ja vuoropuhelun virittäminen omassa yhteisössä. Tässä omakielinen media tulee lähelle kansalaisjournalismia. Samalla

omakielinen media luo vähemmistöyhteisössä tunnetta yhteenkuuluvuudesta uusissa, muuttuvissa tilanteissa ja toimii paikkana, jossa yhteisö testaa ajatuksia siitä, mitä sen etniseen identiteettiin voi sisältyä. (Pietikäinen 2006, 225.)

Moniäänisyyttä rajoittaa kuitenkin se, että poliitikkojen, viranomaisten ja muiden valtaapitävien saaminen omaan mediaan ei usein kielimuurin vuoksi onnistu. Pietikäinen toteaa, että omakielisen median tarjonta voi kiinnostaa myös valtaväestöä. Tosiasiassa valtaväestön osuus omakielisen median yleisöstä jäänee hyvin pieneksi. (Pietikäinen 2006, 229.)

Omakielisyys toimii voimaannuttavana mahdollisuutena sillä “omakieliset ohjelmat ja jutut mahdollistavat jaetun maailmankuvan, näkökulmien ja merkityksellistämistapojen jakamisen ja niihin osallistumisen”. Omakielinen media tarjoaa ymmärrettäviä tarinoita ja tietoa, mutta myös tunnetta jakamisesta ja yhteisyydestä. Lisäksi omakielinen media pitää kieltä hengissä päivittämällä sitä kertoessaan tämänhetkisistä ilmiöistä ja tapahtumista. (Pietikäinen 2006, 229–231.)

Pietikäinen ei kuitenkaan artikkelissaan pohdi sitä, toimiiko omakielisyys jossain vaiheessa myös voimaantumisen rajoitteena, kun valtamediaa monipuolisemmat jutut ja uudet näkökulmat eivät päädy kenenkään muun kuin samaa kieltä puhuvan, oman vähemmistöryhmän ulottuville.

Maarit Mäkinen on lisensiaatintyössään testannut digitaalista voimaantumista kahdessa yhteisöllisessä julkaisuhankkeessa, tamperelaisessa Mansetori-kansalaisportaalissa ja köyhässä brasilialaisessa lähiössä toteutetussa VivaFavela-hankkeessa. Mäkisen mukaan informaatio- ja kommunikaatioteknologia (ICT) voimaannuttaa yhteisöjä esimerkiksi informaatiovarantona, tiedotuskanavana, keskustelufoorumina, osallistumispaikkana yhteisistä asioista päätettäessä ja julkaisupaikkana omille näkemyksille (Mäkinen 2006, 76).

Arvelen että media, myös perinteinen tv-, audio-, ja printtimedia voivat edesauttaa voimaantumista samoilla tavoilla. Myös Sari Pietikäisen haastattelututkimuksessa voimaantumisen edistäjinä nousevat esiin ainakin oman median tiedotuskanavana, keskustelufoorumina ja osallistumis- sekä julkaisupaikkana toimiminen.

Mäkinen on tutkinut digitaalista voimaantumista spiraalimallin avulla. Spiraalin keskiössä ovat prosessin käynnistymisen edellytykset: jo edellä mainitut tietoisuus ja motivaatio ja lisäksi tarpeellinen tietotekniikka sekä taidot sen käyttämiseen ja konstruktiivinen osallistuminen eli

ihmisten kyky ja tilaisuus osallistua viestintään itse tietoa tuottaen. Spiraalin ensimmäisellä kehällä on voimaantumisen prosessin ensimmäisen asteen konkreettisia muutoksia: teknisten taitojen parantuminen, vuorovaikutteisten verkostojen lisääntyminen, tiedonsaannin ja tiedon tuottamisen lisääntyminen ja uusien toimintatapojen omaksuminen. Uloimmalla kehällä ovat muutokset yhteisöjen kompetenssissa, osallistumisessa, vaikuttamisessa ja oman elämän kontrollissa. Kompetenssimuutokset tarkoittavat yhteisöjen jäsenten teknisen osaamisen paranemisesta seuranneita muutoksia. Yhteisöjen jäsenet oppivat kurssien ja koulutusten avulla käyttämään erilaisia tietoteknisiä ohjelmia ja laitteita, jolloin heidän valmiutensa osallistua tietoyhteiskunnan toimintaan kasvavat. Osallistumismuutokset viittaavat yhteisöjen lisääntyneeseen verkostoitumiseen, joka lisää yhteisöjen jäsenten mahdollisuuksia osallistua yhteisiin asioihin. Vaikuttaminen viittaa muutoksiin, joita seuraa muun muassa tiedon saamisen lisääntymisestä. Tiedon saaminen lisää yhteisöjen jäsenten valinnanmahdollisuuksia ja mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin. Oman elämän kontrolliin liittyvät muutokset tarkoittavat uusien toimintatapojen oppimisesta seuraavaa lisääntynyttä oman elämän hallintaa. Mäkinen kartoitti ja analysoi tutkimistaan hankkeista erityisesti näitä ulomman kehän muutoksia. (Mäkinen 2006, 107–108.)

Kaikissa hankkeisiin osallistuneissa yhteisöissä tapahtui digitaalista voimaantumista. Tärkeimpiä muutoksia olivat tiedon tuottamisen ja yhteisöjen jäsenten sosiaalisen verkostoitumisen lisääntyminen. Muutokset jäivät kuitenkin melko vähäisiksi, mikä johtui esimerkiksi osanottajien teknisten taitojen puutteellisuudesta. Oma tutkimustani lähimmäksi Mäkisen työssä tulevat romaniyhteisön kokemukset oman sivuston tekemisestä Mansetorille. Heille merkittävimmit muutoksiksi nousivat mahdollisuus oman kulttuuriryhmän näkemysten esittelemiseen ja sitä kautta merkitykselliseksi toimijaksi tuleminen. Samaan tapaan brasialaisessa VivaFavela -hankkeessa tärkeimpänä vaikutuksena nousi esiin itseilmaisuus, omasta kulttuurista kertominen ja tarve edistää oman yhteisön mahdollisuuksia toimia yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä. Marginaalissa oleville yhteisöille tiedon tuottaminen sen vastaanottamisen lisäksi onkin selvästi yhteisöä voimaannuttavaa toimintaa. (Mäkinen 2006, 121 ja 127–128.)

Omien tutkimushaastattelujeni kysymysteemat muovautuivat edellä kuvailemani tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Haastattelujen tärkeimmät teemat olivat oma kieli, kielitaito, tiedonsaanti suomalaisesta yhteiskunnasta, tiedonsaanti Venäjän tapahtumista ja vastajulkisuus.

3.5. Voimaantuminen, identiteetti ja etnisyy

Edellä olen maininnut etnisen identiteetin rakentumisen yhtenä voimaantumisen osatekijöistä. Maahanmuutto pakottaa muuttajan uusintamaan etnistä ja kulttuurista identiteettiään, kun hänen vanhat sosiaaliset suhteensa jäävät taakse ja hänestä tulee osa kulttuurista, etnistä ja kielellistä vähemmistöä. Näen, että identiteetin rakentamisprosessi on voimaannuttava silloin, kun siitä seuraa selkiytyvä kuva oman etnisyyden ja kulttuurin arvosta ja merkityksestä itselle. Samalla syntyy voimavaroja puolustaa tätä kuvaa ulkopuolisia negatiivisia representaatioita vastaan. En kuitenkaan tarkoita, että etninen ja kulttuurinen identiteetti olisivat rakennelmia, joita rakennetaan aikansa ja jotka sitten valmistuvat. Identiteettejä tuotetaan ja uusinnetaan jatkuvasti (ks. luku 1.4.).

Etnisen identiteetin rakentamisprosessiin vaikuttaa paljon se, miten etnistä ryhmää julkisesti kuvataan ja esitetään, representoidaan. Muiden antamat merkityksenannot vaikuttavat identiteettiään rakentaviin yksilöihin. Identiteetit uusiutuvat vuoropuhelussa sekä oman ryhmän jäsenten kanssa että niiden kanssa, joiden ei katsota kuuluvan omaan ryhmään (Pyykkönen 2007, 46).

Media on yksi merkittävistä representaatioiden tuottajista yhteiskunnassa. Media ei vain ulkopuolisena tarkkailijana kuvaa maailmaa, vaan tiedotusvälineissä käytetyt tekstit ja kuvat rakentavat maailmaa symbolisesti koko ajan.

Vaikka yhdestä ryhmästä voi olla olemassa lukematon määrä representaatiota, joistakin niistä tulee vallitsevia, hegemonisia ja osa jää marginaalisiksi. Hegemonisista representaatioista kamppaillaan, sillä ne muovaavat kulttuurisia arvoja ja normeja. Ryhmälle, joka pyrkii muuttamaan asemaansa, kamppailut heitä koskevista representaatioista ovat tärkeitä. (Pietikäinen ja Laihiala-Kankainen 2004, 9)

Media siis rakentaa kuvaa siitä, ketkä ovat yhteiskunnan tunnustettuja jäseniä ja voivat esiintyä sen toimijoina. Media vaikuttaa identiteettien rakentamiseen myös luomalla kokemuksia yhteisyydestä, muun muassa silloin kun kokoonnutaan katsomaan kansallisesti suosittuja ohjelmia, Suomessa esimerkiksi euroviisuja tai puoli yhdeksän uutisia (Gillespie 2000, 165).

3.6. Voimaantuminen ja kotoutuminen

Maahanmuuttoa on suomalaisessa tutkimuksessa tarkasteltu paljon integraation näkökulmasta. Termi integraatio on suomennettu kotoutumiseksi. Käsitteellä kuvataan yleensä maahanmuuttajien yhteiskuntaan kuulumisen tai sen ulkopuolelle jäämisen tasoa (Forsander 2001, 42). Suomessa kotoutumistutkimus on käsitellyt muun muassa maahanmuuttajien työllistymistä, heidän sopeutumisensa ongelmia ja heidän kohtaamaansa rasismia. Viime aikaisessa tutkimuksessa kotoutuminen on nähty prosessina, liikkeenä kohti yhteiskunnan keskiötä, osallistumista ja osallisuutta (Pehkonen 2007, 28). Yleensä osallisuus nähdään ennen kaikkea osallistumisena työelämään ja koulutukseen (esim. Forsander 2001, 42).

Kotouttamisajattelua on kritisoitu siitä, että enemmistön kulttuuri ja normit nähdään siinä arvoina, joiden ei tarvitse muuttua, vaan ainoastaan vähemmistöiltä odotetaan muutoshalukkuutta (Pyykkönen, Miikka 2007, 40).

Miten integraation/kotoutumisen ja voimaantumisen käsitteet eroavat toisistaan? Kummassakin on kysymys oman paikan löytämisestä, osallistumisesta ja osallisuudesta, yleisesti ottaen yksilön hyvinvoinnista. Käsitteiden ero löytyy näkökulmasta. Kotoutumisen tarkastelussa fokus on yksilön oman elämänprojektin ulkopuolisissa mittareissa: onko yksilö saanut koulutuspaikan, onko hän löytänyt töitä, onko hän oppinut suomea tai ruotsia. Kotoutujille ei jää kovin paljon valtaa määrittellä kotoutumisensa tavoitteita. (ks. Pyykkönen 2007, 40 ja 103–110.)

Suomen laissa ⁴kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Käytännössä integraatiopuhe kääntyy usein *kotouttamiseen*, jolla samaisessa laissa tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja.

Julkisessa kotoutumispuheessa puhujina ovat usein viranomaiset tai sitten puhe suunnataan viranomaisille tai poliitikoille: mitä näiden tahojen pitäisi tehdä, jotta maahanmuuttajien kotoutuminen tehostuisi. Suomalaisessa julkisessa puheessa työ- ja koulutuskeskeisen kotoutumisen vaihtoehto tuntuu olevan syrjäytyminen. Kotoutumisen käsitteen merkitys ei kuitenkaan ole ilmassa leijuva fakta, vaan sidoksissa yhteiskunnan arvoihin. Niin kotoutumisen kuin syrjäytymisenkin

⁴ Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. 493/1999.

merkityssisältöjä tuotetaan yhteiskunnallisten diskurssien kautta.

Voimaantumisen käsitteeseen, niin kuin sen itse tässä tutkimuksessa ymmärrän, ei liity vastaavanlaisia ulkoa annettuja tavoitteita. Voimaantuminen on kehitystä, jota yksilö itse pitää tarpeellisena elämänhallintansa kannalta. Yksilö asettaa siis itse voimaantumisensa päämäärät. Tätä tutkimusta tehdessäni olen kuitenkin esittänyt informanteilleni kysymyksiä esimerkiksi suomen kielen oppimisesta. Millä oikeudella olen sen tehnyt, jos voimaantumisprosessin tavoitteet ovat voimaantujan itsensä määriteltävissä? Mistä voin etukäteen tietää, pitävätkö informantit suomen oppimista itselleen arvokkaana, merkityksellisenä ja tavoiteltavana päämääränä? Käytännön tutkimuksessa voidaan mielestäni tehdä aiemman tutkimuksen perusteella oletuksia siitä, mitä voimaantuminen tutkimuksen asettamassa kontekstissa voisi merkitä. Omaa tutkimuskysymystäni tarkasteltaessa on mielestäni perusteltua olettaa, että suomen taidolla saattaa olla informantien voimaantumisen kannalta merkitystä. Olennaista on kuitenkin kuunnella informantteja herkällä korvalla ja olla valmiina muuttamaan ennako-oletuksiaan ja suuntaamaan katsettaan tutkimuskysymykseensä tarvittaessa uudesta kulmasta.

3.7. Kansalaisjournalismi ja kehitysviestintä voimaantumisen vaiheilla

Medialla on monia merkittäviä tehtäviä nyky-yhteiskunnassa kansalaisten toimintakyvyn ja osallisuuden kannalta. Median tai ainakin uutisjournalismin (esim. Heikkilä 2001, 16) on ajateltu tukevan ihmisten mahdollisuuksia toimia kansalaisina. Journalismia on kritisoitu muun muassa siitä, että uutisten lähteinä käytetään pääasiassa eliitin edustajia, asiantuntijoita ja poliitikkoja. Lisäksi journalismin vakiintuneissa esittämistavoissa eliitin puheet tavataan esittää muodossa, joka vaikeuttaa niiden kyseenalaistamista. Heikki Heikkilä kritisoi väitöskirjassaan *Ohut ja vankka journalismi* kovin sanoin perusjournalismia: hänen mukaansa journalismi, samoin kuin muutkin yhteiskunnalliset instituutiot, tuottaa sivustaseuraajan kulttuuria, jossa yleisö ei pääse journalismin toimijaksi. (Heikkilä 2001.)

Kansalaisten osallistuminen poliittisten päätösten tekoon aiempaa varhaisemmassa vaiheessa on 2000-luvulla kuitenkin lisääntynyt, ja se on näkynyt oman käsitykseni mukaan myös journalismissa. Journalismin asenne kansalaisten vaikuttamisen mahdollisuuksiin ei siis mielestäni ole aivan niin synkkä kuin Heikkilä antaa ymmärtää. Silti journalismin lähdekäytäntöjen kritiikissä on edelleen

perää ja marginaalisten ryhmien, kuten etnisten vähemmistöjen, on epäilemättä vielä vaikeampi päästä esiin valtamediassa kuin etnisesti suomalaisten tavallisten kansalaisten.

1980- ja 1990-lukujen vaihteessa Suomeen ehtinyt kansalaisjournalismi-keskustelu pyrki tuomaan kansalaisten ääntä, toiveita ja tarpeita journalismin keskiöön. Sen peruseriaatteet tulevat lähelle voimaantumisajattelun lähtökohtia. Kansalaisjournalismissa keskeistä on usko kansalaisten kykyyn käsitellä ongelmiaan yhdessä *julkisoina* (public), jos he saavat siihen journalismin avulla tilaisuuden. Julkiso eroo kuitenkin käsitteenä voimaantumisen yhteydessä yleensä käytettävästä *yhteisöstä*. Julkisot ovat tilanne- ja aihekohtaisia sosiaalisia muodostelmia, mutta yhteisöä sitovat yhteen kiinteämmät symboliset tai muut siteet. (Heikkilä 2001, 157.)

Kansalaisjournalismille keskeistä on myös usko deliberatiiviseen keskusteluun. Deliberaatio on kansalaisten osallisuutta ja toiminnallisuutta lisäävää, harkitsevaa keskustelua, joka samalla avaa keskustelijoille mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin. Keskeistä deliberaatiossa ei ole vain lopputulos, vaan myös prosessi, joka muuttaa keskusteluun osallistujia, kehittää heidän ajatteluaan tekemisensä kohteesta ja siihen vaikuttamisesta. (Heikkilä 2001, 157–159).

Kuulostaa hyvin tutulta voimaantumisen käsitteestä käytyyn keskusteluun verrattaessa. Voimaantumisessa toiminnallisuutta ja osallistumista lisäävä keinovalikoima vain on deliberatiivista keskustelua laajempi, tosin sekin on tärkeä osa voimaantumisen prosessia.

Vanhastaan kansalaisjournalismi tarkoittaa journalismia, jossa toimitukset aktiivisesti etsivät työtapoja, joiden avulla ihmiset pääsevät oman arkisen kokemuksensa pohjalta määrittelemään julkisuuden puheenaiheita ja osallistumaan niistä käytävään keskusteluun (vrt. Sirkkunen 2006, 52). Englanniksi tällaista kansalaisjournalismia nimitetään termillä *public journalism* (Heikkilä 2007). Jonkinlainen public journalism -kansalaisjournalismin buumi vallitsi Suomessa 1990-luvun puolivälissä ja sen käytäntöjä on jäänyt elämään normaalijournalismin piiriin.

Nykyisin kansalaisjournalismi mielletään arkipuheessa todennäköisesti enemmän ihmisten omaehtoiseksi tiedonvälitykseksi, josta ammattitoimittajat on jätetty kokonaan sivuun. Internet on mahdollistanut tällaista *citizen journalism* -kansalaisjournalismia (Heikkilä 2007) ennennäkemättömällä tavalla, ja tässä jälkimmäisessä mielessä myös etnisten vähemmistöjen oma julkaisu-tuotanto on kansalaisjournalismia.

Myös kehitysviestinnän ajatukset sivuavat voimaantumisen käsitettä. Kehitysviestinnän oppiperinteessä on Jan Servaesin mukaan nähtävissä kolme paradigmaa: modernisaatioteoria, riippuvuusteoria ja viimeisenä osallistavan kehityksen teoria. Modernisaation paradigmassa kehitysmaille syötettiin kapitalismin mallia ylhäältä alas, ja viestintä oli suostuttelua: ottakaa vastaan meidän tarjoamamme kehitys tällaisenaan. Riippuvuusteorioiden ytimessä oli ajatus, että länsimaiden hallitsema tiedonvälitys auttaa osaltaan pitämään köyhät maat riippuvaisina lännestä ja estää niiden kehitystä. Osallistavassa mallissa ihmiset itse nähdään kehityksen avaimina. Kehitys tarkoittaa ihmisten kouluttamista ja stimuloimista, jotta he aktivoituisivat itse kehittämään itseään ja omaa elinpiiriään. Tällaiseen kehityskäsitykseen liittyvä viestintä korostaa paikallisten yhteisöjen kulttuurista identiteettiä ja omaa osallistumista. Kehitystyöntekijöille ja asiantuntijoille se on tarkoittanut siirtymistä sanelemisesta ja maanittelusta keskustelemiseen ja informaation vaihtamiseen paikallisten yhteisöjen kanssa. (Servaes 1999, 17–93).

Osallistavan kehityksen malli muistuttaa hyvin paljon voimaantumisen teorioiden ydinajatuksia ja se ponnistaakin osittain samasta ajattelusta. Muun muassa Paolo Freire on innoittanut niin kehitysviestinnän kuin voimaantumisen teoreetikkoja (Servaes 1999, 84–85 ja esim. Siitonen 1999).

Kehitysviestinnästä pro gradu -työnsä kirjoittaneen Pasi Toivosen mielestä kehitysviestinnän osallistavan kehityksen malli kuitenkin vesittää Freiren vallankumouksellisia ajatuksia tiedostamisesta vuoropuhelun kautta. Hänen mielestään kaikki kehitysviestinnän paradigmat mahtuvat saman kapitalistisen edistysajattelun superparadigman alle, ja osallistavassa mallissa on kyse vain kehitysajattelun suoramyynnistä ruohonjuuritasolle. (Toivonen 1995, 146–151).

4. Venäjänkieliset Suomessa

4.1. Venäjänkieliset Suomessa 1700-luvulta 2000-luvulle

Suomessa on asunut venäläisiä 1700-luvulta lähtien. Autonomian ajan Suomessa asui kaikenlaisia venäläisiä: talonpojista varakkaisiin yrittäjiin saakka. Aluksi Suomen venäläiset elivät melko eristyneinä valtaväestöstä. Kaupungeissa heillä oli tiivis yhteisö, joka vaali venäläistä kulttuuria esimerkiksi oman julkaisutoiminnan ja yhdistysten avulla. (Laihiala-Kankainen 2002, 134–137.)

Lokakuun vallankumous 1917 toi Suomeen taloudellisia ja poliittisia venäläispakolaisia. Hieman myöhemmin, 1920-luvulla, Suomeen saapui inkeriläisiä ja itäkarjalaisia *heimopakolaisia*. Valtaosa pakolaisista muutti muualle tai palasi Venäjälle, mutta silti Suomessa asui toisen maailmansodan alkaessa 15 000 venäläisyhteisöihin kuuluvaa ihmistä, joilla oli varsin voimakas venäläinen identiteetti. Toisen maailmansodan jälkeen paineet valtaväestöön sulautumiseen kasvoivat, venäläinen kulttuuritoiminta alkoi hiipua ja venäjän kielen käyttö vähentyä. (Laihiala-Kankainen 2002, 140–148.)

Näitä ennen toista maailmansotaa Suomeen muuttaneita venäläisiä kutsutaan vanhavenäläisiksi tai vanhoiksi venäläisiksi (Liebkind ym. 2004, 21).

Venäjänkielisillä ei ole koskaan ollut virallista vähemmistöasemaa Suomessa. Raittila luonnehtii vanhoja venäläisiä vaietuksi vähemmistöksi. Venäläiset alkoivat nousta näkyviin Suomessa 1990-luvulla, kun venäläisten maahanmuutto Suomeen lisääntyi. Muuton taustalla oli Suomen viranomaisten myöntämä paluumuuttostatus niille Neuvostoliiton kansalaisille, joilla oli suomalaiset sukujuuret. (Raittila 2004, 295.)

Paluumuuttajat on nimetty inkerinsuomalaisiksi, mutta Davydovan mukaan tämä on pikemminkin tekninen nimike kuin tulijoita oikeasti kuvaava määritelmä. Inkerinsuomalaisten lisäksi paluumuuttajiin kuuluu muun muassa Neuvostoliittoon muuttaneiden Amerikan suomalaisten ja Suomen suomalaisten jälkeläisiä. Suomen suomalaiset olivat punaisia, jotka pakenivat Neuvostoliittoon sisällissodan jälkimainingeissa vuonna 1918. (Davydova 2002, 160.)

Etnisten suhteiden neuvottelukunnan asettaman työryhmän raportin (2002) mukaan Suomeen saapuneet inkerinsuomalaiset paluumuuttajat voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Inkerinmaalla ennen toista maailmansotaa syntyneillä on selkeä suomalainen identiteetti, he puhuvat sujuvaa suomea ja ovat uskonnoltaan luterilaisia. Toisen sukupolven inkerinsuomalaiset ovat syntyneet sodan jälkeen inkerinsuomalaisten avioliitoista eri puolilla Neuvostoliittoa ja joutuneet pitämään etnisen taustansa salassa. Heidän suomen kielen taitonsa on heikkoa. Kolmas sukupolvi on syntynyt seka-avioliitoista ja koostuu nuorista aikuisista, jotka ovat syntyneet ja kasvaneet Virossa tai Venäjällä ja joiden kosketus suomalaisuuteen tai inkerinsuomalaisuuteen on hyvin vähäistä. (Suomen venäjänkielisen väestönsosan kysymyksiä 2002, 8–9.)

Tällä hetkellä venäläiset ovat selkeästi suurin maahanmuuttajaryhmä Suomessa. Vuoden 2007 lopussa Suomessa asui 26 205 Venäjän kansalaista. Yhteensä ulkomaalaisia oleskeli Suomessa 132 600 henkeä. (Maahanmuuttovirasto 2008.)

Suomessa asuvien Venäjän kansalaisten määrä on huomattavasti pienempi kuin venäjää puhuvien tai Venäjältä muuttaneiden määrä, sillä monet muuttajat ovat jo saaneet Suomen kansalaisuuden (Pietari 2007, 24). Venäjä oli vuonna 2007 yleisin vieras kieli Suomessa. Sen oli ilmoittanut äidinkielekseen 45 224 henkeä. (Tilastokeskus 2008.)

Uudet venäläiset maahanmuuttajat voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Suurin ryhmä ovat inkerinsuomalaiset ja muut etnisesti suomalaiset. Toiseen ryhmään kuuluvat ne entisestä Neuvostoliitosta lähteneet etniset venäläiset, jotka ovat muuttaneet Suomeen työ- ja perhesyistä pääasiassa Venäjältä tai Virossa. Pienin ryhmä koostuu venäjää pääkielenään puhuvista entisen Neuvostoliiton kansalaisista, jotka eivät ole etnisesti venäläisiä, eivätkä suomalaisia. (Pietari 2007, 23.)

Suomen hallitusohjelmassa todetaan, että työperäistä maahanmuuttoa tulee lisätä. Asiantuntijat uskovat, että maahanmuutto Venäjältä Suomeen lisääntyy lähitulevaisuudessa. (Heikkilä ja Pikkarainen 2008, 10.)

4.2. Venäjänkielisten mediatilanne

Venäjänkielisellä vähemmistöllä on ruotsinkielisten jälkeen kielivähemmistöistä kattavin oma etninen media pääkaupunkiseudulla. Venäjänkielisillä on oma radioasemansa, Russkoje Radio Helsinki, entinen Radio Sputnik, joka kuuluu Etelä-Suomessa ja Kaakkois-Suomessa ja hakee toimilupaa myös Turkuun. Kanava ei ole puhdas vähemmistöradio. Osa kanavan omistajista on venäläisiä, ja radio on osa laajempaa ketjua, joka kuuluu Suomen lisäksi Baltian maissa. Osalla lähetyksajasta lähetetään venäläisen radio Majakin ohjelmaa Moskovasta. Toimilupaehdojen mukaan radion on kerrottava myös kuuluvuusalueensa tapahtumista. Kanava ilmoittaa palvelevansa Suomessa asuvia venäjänkielisiä sekä venäläisiä turisteja.

Laaja-alaisesti kotoutumisasioita käsittelevä ilmaisjakelulehti Spektr ilmestyy kerran kuussa. Maaliskuuhun 2008 asti, yhteensä puolitoista vuotta, ilmestyi myös Spektr Nedelni -viikkolehti. Spektr Nedelni oli kotiin tilattava maksullinen uutislehti. Se lopetettiin kannattamattomana. Aikakauslehti Novye Rubezi ei ole varsinaisesti orientoitunut uusien maahanmuuttajien ongelmien käsittelyyn; sen sijaan se käsittelee viihdettä, Pohjois-Euroopan politiikkaa ja talouselämän asioita. Lehti on ilmestynyt vuodesta 1999 ja ilmestyy kuusi kertaa vuodessa. Lähiradiossa ei haastattelujen ja tämän työn kirjoittamisen aikaan ollut juurikaan venäjänkielistä ohjelmaa. Ainoa venäjänkielinen lähetyks oli Kansan sivistysliitolta ostetulla lähetyksajalla lähetettävä viikoittainen tunnin mittainen uskonnollinen ohjelma, Russian radioclub.

Valtamedian puolella Yleisradion Radio Finland tekee Etelä-Suomen, Turun, Tampereen, Lahden, Jyväskylän ja Kuopion alueella kuuluvaa venäjänkielistä ohjelmaa tunnin päivässä. Uusinnat mukaan lukien venäjäksi lähetetään noin neljä tuntia päivässä.

Inkerinsuomalaisten mediatilanne on kahtalainen. Venäjän vallankumouksen ja jatkosodan jälkeen Suomeen muuttaneet vanhat inkerinsuomalaiset ja heidän jälkeläisensä osaavat hyvin suomea ja pystyvät käyttämään suomalaista valtamediaa. Heillä on myös oma suomenkielinen lehtensä, joka on ilmestynyt jo vuodesta 1959. (Suihkonen 2003.)

5. Empiirisen tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimukseni edustaa laadullista yleisötutkimusta. Perusteiltaan tutkimukseni on käyttötarkoitustutkimusta eli tutkin, mihin eri tarkoituksiin venäjänkieliset maahanmuuttajat käyttävät saatavillaan olevaa mediaa. Jossain määrin tutkimuksessani on kysymys myös reseption tutkimisesta. Olen esimerkiksi selvittänyt, miten haastateltavat suhtautuvat suomalaisen median Venäjästä ja venäjänkielisistä maahanmuuttajista rakentamaan kuvaan. (McQuail 1997.)

5.1. Tutkimuskysymys

Tutkin, miten venäjänkieliset maahanmuuttajat käyttävät mediaa voimaantumisen tukena. Erittelen valtamedian, kielivähemmistön itse tuottaman median sekä lähtömaassa ja transnationaalisti tuotetun median merkitystä venäjänkielisten voimaantumisprosesseissa. Erityisesti kiinnitän huomiota omakielisen vähemmistömedian merkitykseen voimaantumisessa.

5.2. Rajaus ja haastateltavien valinta

Tutkimukseni kohdejoukko ovat pääkaupunkiseudulla asuvat venäjänkieliset maahanmuuttajat. Rajasin joukon näin, koska heillä on suurin omakielisen median valikoima käytettävissään. Pääkaupunkiseudulla saatavilla on kaupallisen radioasema Russkoje Radio Helsingin lähetykset, kuukausittain ilmestyvä Spektr-lehti, Lähiradion kerran viikossa lähetettävä Russian radioclub -ohjelma ja Ylen Radio Finlandin venäjänkieliset lähetykset.

Rajasin kohdejoukon vielä suomea osaaviin venäjänkielisiin, sillä haastattelujen tekeminen tuntui luottamuksellisemmalta ja avoimemmalta ilman tulkkia. Olen pyrkinyt ottamaan koko tutkimuksen ajan huomioon, että jo suomea osaavien maahanmuuttajien voimaantuminen on erilaista kuin niiden venäjänkielisten, jotka eivät vielä osaa suomen kieltä. Lisäksi rajasin kohdejoukkoa sukupolven osalta, koska aiemman tutkimuksen valossa näyttää siltä, että alle täysi-ikäisten ja nuorten aikuisten maahanmuuttajien mediankäyttö poikkeaa huomattavasti vanhempien

sukupolvien mediankäyttötavoista (esim. d'Haenens et al. 2000, 339–340 ja Sreberny 2000, 191). Olen siis jättänyt kohdejoukosta nuorison pois. Kaikki haastateltavani ovat muuttaneet Suomeen aikuisiällä. Kaikkien äidinkieli on venäjä, ja kaikki ovat oppineet suomen vasta muutettuaan maahan. Kohdejoukon rajaaminen äidinkielen mukaan tuntui järkevältä, sillä kielitaito vaikuttaa median hyödyntämismahdollisuuksiin merkittävästi, ja pyrin haastatteluaineistoa analysoidessani kohdentamaan katseeni pikemminkin aineiston yhtäläisyyksiin kuin eroihin.

Aluksi suunnittelin, että selvittäisin ennen haastatteluja kohdejoukon mediankäyttöä mediapäiväkirjojen avulla. Laadin mediapäiväkirjan, johon kirjataan viikon ajan kaikki tiedotusvälineiden käyttö. Käännätin lomakkeen venäjäksi ja jaoin lomakkeita noin 25 henkilölle, jotka löytyivät erilaisten kontaktien kautta. Lomakkeita palautui minulle lopulta vain kahdeksan, nekin osittain puutteellisina. Tulin siihen tulokseen, että menetelmä on liian raskas tähän työhön. Voidakseni tehdä yleistyksiä kohdejoukon mediankäytöstä, olisin tarvinnut runsaasti mediapäiväkirjoja ja palautusprosentti näytti jäävän pieneksi ymmärrettävästi, sillä päiväkirjan täyttäminen viikon ajan on työlästä. Sisällytin siis kysymykset median käytöstä teemahaastattelun kysymysrunkoon.

Löysin haastateltavat pääasiassa aiempien kontaktien perusteella. Olen työskennellyt työministeriön, nykyisin sisäasiainministeriön, maahanmuuttaja-asioiden ammattilehti Monitorin toimitus-sihteerinä ja lehteen on haastateltu usein venäläissyntyisiä maahanmuuttajia.

Haastateltavien ikäjakauma on 33–56 vuotta. He kertoivat kokevansa itsensä joko venäläisiksi tai osittain venäläisiksi ja osittain suomalaisiksi. Kukaan haastatelluista ei kokenut olevansa inkerin-suomalainen. Kaikki olivat muuttaneet Suomeen Venäjältä. Haastateltavat olivat muuttaneet Suomeen kolmesta syystä: avioliiton, opiskelun ja perheenjäsenen paluumuuton vuoksi. Haastateltavien anonymiteetin varmistamiseksi olen nimennyt heidän koodeilla, jotka eivät paljasta heidän sukupuoltaan eivätkä ikäänsä.

Kaikilla on kotimaassa hankittu korkeakoulutus. Haastateltavista kolme työskentelee korkeakoulututkintoa vastaavassa ammatissa tällä hetkellä, mutta kaikilla oli työpaikka, tosin yksi haastateltava oli äitiyslomalla. Arvioisin, että haastateltavat ovat keskimääräistä paremmin löytäneet paikkansa uudessa kotimaassa. Siitä kertoo ainakin heidän työllistymisensä. Suomessa asuvien Venäjän kansalaisten työttömyysaste oli viime vuoden huhtikuussa 30 prosenttia⁵. Haastateltavien

5 Tilastokeskuksen ja työministeriön tilasto: Ulkomaalaisten työttömyysaste vuosina 2001–30.4.2007. http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/08_maahanmuuttotilastot/wulkyoll.pdf.

virallisten mittareiden mukaan hyvin onnistunut kotoutuminen todennäköisesti vaikuttaa heidän mediankäyttöön. Jos olisin haastatellut työttömiä maahanmuuttajia, jotka eivät osaa lainkaan suomea, venäläissyntyisten maahanmuuttajien mediankäytöstä piirtyisi epäilemättä jonkin verran erilainen kuva.

5.3. Tutkimusmenetelmät

5.3.1. Teemahaastattelu

Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Tutkijan valmiiksi määrittelemät teemat käydään teemahaastattelussa läpi keskustelunomaisesti. Kysymyksiä teemojen sisällä ei ole tarkkaan muotoiltu. Valitsin teemahaastattelun strukturoidun haastattelun sijaan, sillä halusin selvittää, miten haastateltavat itse tulkitsevat mediankäyttönsä tarkoituksia ja merkitystä elämässään. Strukturoitu haastattelu tuntui tähän tarkoitukseen liian jäykältä. Teemahaastattelu antaa haastateltaville enemmän mahdollisuuksia tuoda esiin itse tärkeinä pitämiään seikkoja ja omia tulkintojaan ja mahdollistaa tutkijalle lisäkysymysten ja tarkennusten tekemisen. Avoin haastattelu on vapaamuotoinen keskustelutyypinen haastattelu tietystä aihepiiristä, jolle tutkija ei määritä tarkempia alateemoja. Avoin haastattelu vaatii yleensä paljon aikaa ja useita haastattelukertoja. Se soveltuu esimerkiksi heikosti tiedostettujen asioiden tai arkaluontoisen aihepiirin tutkimiseen. Oman tutkimukseni aihe ei mielestäni edellyttänyt avointa haastattelua. (Hirsjärvi ja Hurme 1988, 28–37.)

Yhdessä haastattelussa kärsimme jonkin verran kielivaikeuksista. Niistä huolimatta tästäkin haastattelusta kertyi kiinnostavaa tutkimusaineistoa. Muissa neljässä haastattelussa en itse kokenut ymmärtämisvaikeuksia. Haastatteluaineisto olisi epäilemättä ollut sävyiltään ja vivahteiltaan rikkaampaa, jos haastateltavat olisivat saaneet puhua omalla äidinkielellään. Tutkija on haastattelutilanteessa aina valta-asemassa, sillä hän asettaa teemat, joista keskustelussa puhutaan, vaikka teemahaastattelu onkin strukturoitua haastattelua dialogisempi metodi. Minun ja informanttien välistä valta-asetelmaa epäilemättä syvensi se, että haastateltavat eivät saaneet puhua äidinkielellään. Ihanteellisessa tilanteessa haastateltavat olisivat saaneet valita, puhuvatko suomea vai venäjää.

Kielen aiheuttamasta suuresta rajoitteesta huolimatta koin itse haastattelutilanteet varsin luottamuksellisiksi ja miellyttäviksi. Median käyttö tuntui olevan haastateltaville aihe, josta he puhuvat mielellään. Vaikka haastattelut sivusivatkin periaatteessa vaikeita aiheita, kuten suomalaisten Venäjää ja venäläisiä kohtaan tuntemia ennakkoluuloja, haastatteluteemojen fokusoituminen mediankäyttöön ilmeisesti etäännytti keskustelua informanttien omista mahdollisesti kipeistäkin kokemuksista. Silti on muistettava, ettei tutkimushaastattelu ole mikä tahansa keskustelu. Keskustelijoiden roolit vaikuttavat haastattelutilanteessa, ja tutkijalle puhutaan eri tavalla kuin ystävälle. Lisäksi olin kertonut osalle haastateltavista työstäni työministeriön Monitorilehden toimitussihteerinä, joten myös työroolini saattoi vaikuttaa haastateltaviin, vaikka pyrin pitämään sen haastattelutilanteissa visusti taka-alalla. Huomasin muutamassa haastattelussa esimerkiksi, että haastateltavat pahoittelivat ja selittelivät hieman sitä, etteivät käytä tiettyjä, lähinnä suomalaisia tiedotusvälineitä. Ilmeisesti he kokivat haastattelutilanteessa jonkinlaista painetta osoittaa sopeutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan.

En pyrkinyt haastattelutilanteissa täydelliseen neutraaliuteen. Myöträilin jonkin verran haastateltavien näkemyksiä, silloin kun se tuntui luontevalta ja spontaanilta. Näin kävi esimerkiksi silloin, kun haastateltavat kertoivat omassa elämässään kokemistaan ongelmista. Reagoimattomuus olisi tuntunut tyylyltä ja haastateltavaa väheksyvältä (ks. Hirsjärvi ja Hurme 1993, 77-78). Seuraavassa esimerkki tällaisesta tilanteesta. Informantti H2 kertoo yrityksistään saada asiantuntemukseensa liittyviä näkemyksiä esille oman alansa ammattilehdessä.

H2: Esimerkiksi kun me puhutaan XX:n [vaikutusvaltainen tutkijakollega] kanssa, hän sanoo joo, tämä olisi ihan tärkeää, minä itse kirjoitan tämän lehden päätoimittajalle. Hän kirjoitti ja hän sanoi minulle kolmen kuukauden päästä, hän [päätoimittaja] ei vastannut. Minä en tiedä, onko se ihan näin, vai hänelle sanottu jotain, tästä asiasta ei tarvitse puhua, minä en tiedä varma, mutta se on varmasti hyvä lehti. Voi olla se on minun kieli, voi olla se on minun ulkomaalaisuus. En tiedä varmaan. No tässä voi olla monta syytä, mutta jos XX, kenen kanssa on ihan hyvät suhteet, jos hän yrittää auttaa ja hän ei onnistu, tässä voi olla on joku syy.

MS ⁶(pahoittelevaan sävyyn): *Kummallista kyllä.*

6 MS=Minna Suihkonen

Tutkimusaineistoksi kertyi viisi teemahaastattelua, joiden kesto vaihteli vajaasta tunnista kahteen tuntiin. Litteroin aineistot sanatarkasti merkitsemättä kuitenkaan esimerkiksi taukojen pituuksia. Naurahdukset kirjasin ylös helpottamaan aineiston tulkintaa.

5.3.2. Laadullinen sisällönanalyysi

Analysoin haastatteluaineistoni laadullisella sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysillä pystytään analysoimaan dokumenttejä systemaattisesti ja objektiivisesti, ja saadaan aineisto järjestettyä tiiviiseen ja yleiseen muotoon. Menetelmä ei kuitenkaan tuota johtopäätöksiä, ja usein sisällönanalyysiä onkin kritisoitu keskeneräisyydestä. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 105.) Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jolla etsitään tekstin merkityksiä. Sisällönanalyysi eroaa sisällön erittelystä, jossa dokumentin sisältöä kuvataan määrällisesti. Sisällönanalyysissä dokumenttejä kuvaillaan laadullisesti. Itse olen jossain määrin myös kvantifioinut aineistoa. Olen saattanut analyysissä todeta esimerkiksi, että useat haastateltavat tai neljä informanttia olivat jotain mieltä. Pääasiassa analyysini on kuitenkin laadullista. (Tuomi ja Sarajärvi, 2002, 106–107.)

Analyysiäni voi luonnehtia teoriasidonnaiseksi. Teoriasidonnaisuus näkyy siinä, että ensinnäkin teemahaastatteluni kysymysklusterit nousevat osin aiemmasta voimaantumiseen liittyvästä tutkimuksesta. Analyysissä olen valinnut analyysiyksiköt eli lauseet, virkkeet tai ajatuskokonaisuudet aineistosta, mutta aikaisempi tieto on auttanut ja ohjannut analyysiäni. (Tuomi ja Saarijärvi 2002, 98.)

Käytännössä olen tehnyt analyysia lukemalla ensin tarkasti litteroituja haastatteluja ja etsimällä sitten aineistosta tutkimuskysymykseni kannalta olennaisia ilmauksia. Orientaationi analyysissä on ollut etsiä enemmän yhteneväisyyttä kuin erilaisuutta (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 92). Seuraavaksi olen yhdistellyt olennaisia ilmauksia alaluokiksi. Tähän asti analyysini on edennyt varsin aineistolähtöisesti, joskin voi olla, että voimaantumista koskeva teoria on tiedostamattainkin ohjannut sitä, miten olen alaluokkia muodostanut. Aineiston klusteroinnin jälkeen teoria on tullut analyysiin mukaan myös tietoisesti. Teorian avulla olen muodostanut alaluokista kaksi pääluokkaa, joita abstrahoin tutkimukseni lopussa edelleen liittämällä ne voimaantumisen teoreettisiin, valmiiksi tiedettyihin käsitteisiin. (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2002, 116)

6. Venäjänkielisten maahanmuuttajien median käyttö

Luvun alussa selitän pääpiirteitä informanttieni mediankäytöstä. Tutkimusaineistostani nousseet teemat olen jakanut kahden pääluokan alle. Etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen -luokan alla tarkastelen mediankäyttöä suhteessa omaan kieleen, Venäjää ja synnyinseutua koskevaan tietoon, vastajulkisuuteen ja kotoisuuteen. Kompetenssin kasvu -luokan alla käyn läpi mediankäyttöä ja suomen kielen oppimista, maahanmuutto-spesifiä tietoa, verkostoitumista, uutistiedon tarvetta, ammatillista tietoa ja pääsyä valtamediaan.

Haastateltavien puhetta lainatessani olen käyttänyt seuraavia merkintöjä: [xx], kun en ole saanut haastateltavan puheesta selvää ja [--], kun olen lyhentänyt haastateltavan puhetta. Lisäksi olen välillä pitänyt tarpeellisena selittää, mitä haastateltava tarkoittaa ja silloin olen lisännyt selityksen hakasulkeisiin.

6.1. Yleistä informanttien median käytöstä

Kysyin haastateltavilta kysymyksiä venäjänkielisten maahanmuuttajien oman vähemmistömedian, Venäjältä tulevan median ja suomalaisen median käytöstä. Kaikki haastatellut käyttivät enemmän tai vähemmän kaikkia näitä medioita. Yksi haastateltavista ilmaisi, että medially ei ole tärkeää roolia hänen elämässään. Muut pitivät tiedotusvälineitä merkittävinä itselleen.

Lisäksi kysyin transnationaalien eli muualla kuin Venäjällä ja Suomessa tuotettavan venäjänkielisen median käytöstä. Sitä ei tuntenut kukaan. Haastateltavien mediankäytöstä ei siis paljastunut transnationaaleja piirteitä.

Säännöllisesti käyttämistään suomalaisista tiedotusvälineistä haastateltavat mainitsivat ilmaisjakelulehdet Metron ja Uutislehti 100:n, kotiin jaettava ilmaislehdet, kuten Vartin, Vantaan Uutiset ja Helsingin Sanomat. Säännöllisesti kuunneltiin myös suomalaisia radioasemia; nimeltä mainittiin Radio Energy ja Yleisradion Radio Peili. Suomen tv:tä ei katsonut kovin paljon kukaan informanteista. Kaikista viidestä kahdella haastatellulla ei haastattelujen aikaan ollut digisovittinta, joten Suomen tv ei näkynyt heillä lainkaan. Kumpikin kuitenkin aikoi hankkia digisovittimen

myöhemmin. Kolme muuta informanttia katsoi suomalaisia tv-kanavia varsin harvoin, 1–2 kertaa viikossa tai harvemmin. Vain yksi haastateltu mainitsi käyttävänsä suomalaisia verkkouutispalveluita. Kyseessä oli Helsingin Sanomien verkkoversio, jota informantti seurasi lähes päivittäin.

Kukaan haastateltavista ei tilannut suomalaisia sanomalehtiä kotiinsa, vaan luki niitä töissä. Yhtä lukuun ottamatta kaikki kuitenkin lukivat Helsingin Sanomia vähintään kerran, pari viikossa.

Venäjänkielisten maahanmuuttajien tuottamasta vähemmistömediasta kaikki tunsivat kuukausittain ilmestyvän Spektr-lehden ja Russkoje Radio Helsingin, entisen Radio Sputnikin. Kuukausi-Spektriä kaikki myös lukivat. Haastatteluja tehdessäni, loppuvuonna 2007–alkuvuonna 2008, ilmestyi myös viikoittainen venäjänkielinen Spektr Nedelni -uutislehti. Siitä kaksi haastateltavista ei ollut kuullut lainkaan. Yhdelle haastateltavalle Spektr Nedelni tuli kotiin, koska hän itse kirjoitti siihen palstaa ja toiselle se tuli työpaikalle. Kumpikaan ei pitänyt lehteä erityisen tärkeänä itselleen. Toisen mielestä lehti ei ollut kovin kiinnostava ja toinen ei pitänyt sitä hyödyllisenä, koska sai Suomea koskevat uutiset suomenkielisistä tiedotusvälineistä.

Russkoje Radiota kuunteli viidestä haastatellusta neljä. Informantti, joka ei kuunnellut kanavaa, ei muutenkaan kuunnellut radiota. Russkoje Radiota kuunneltiin muun muassa venäläisen musiikin ja Moskovasta lähetettävien uutisten takia. Yksi haastateltu mainitsi arvostavansa Russkoje Radion kotoutumisnäkökulmaa. Lähiradion venäjänkielistä ohjelmaa ei tuntenut kukaan haastatelluista.

Kaikki informantit seurasivat enemmän tai vähemmän venäläisiä tiedotusvälineitä. Kolme haastateltavaa kertoi seuraavansa enemmän venäläistä kuin suomalaista mediaa. Kaikilla näillä haastatelluilla näkyi kotonaan Venäjän tv. Lisäksi he seurasivat venäläisiä lehtiä ja uutissivustoja internetin kautta. Haastateltavien mediankäytössä voi siis luonnehtia olevan diasporisia piirteitä.

Enemmän suomalaisia viestimiä seuraavat kaksi haastateltua eivät olleet hankkineet kotiinsa venäläisiä tv-kanavia. Toinen heistä kuunteli päivittäin Russkoje Radion kautta kuuluvaa moskovalaista Majak-radioasemaa. Toinen luki joka päivä venäläisiä uutissivustoja internetissä.

Ylen venäjänkielisiä lähetyksiä ei seurannut kukaan. Vain yksi informantti kertoi kuunnelleensa ohjelmaa maahanmuuttonsa alkuvuosina.

Kokonaisuutena haastateltavien mediankäyttöä leimaa monipuolisuus ja joustavuus. Kukaan ei kokenut ongelmia taidoissaan ja mahdollisuuksissaan löytää tarvitsemaansa tietoa mediasta.

H1: *Jos mä en löydä tästä, mä löydän joku muusta. Ja jos mä haluan tietää, mä voin. Jos mä en ole löytänyt Suomen ohjelmista, mä löydän joko netistä tai...*

6.2. Etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen

6.2.1. Oma kieli

Äidinkielen säilyttäminen elävänä maahanmuuttomaassa on osa etnisen identiteetin rakentamiseen liittyvää voimaantumisen prosessia. Haastatelluille oman kielen käyttö ja ylläpitäminen Suomessa oli tärkeää. Äidinkieli tuntui olevan haastatelluille itsestäänselvä osa identiteettiä. He olivat myös pyrkineet siirtämään venäjän taitoa lapsilleen.

MS: *Onko sinusta tärkeää, että Suomessa asuvat venäläiset säilyttää venäjän kielen taidon?*

H1: *Joo, mun mielestä kannattaa säilyttää, kannattaa säilyttää, koska emme voi unohtaa, olemme muuttaneet, emme voi unohtaa, meillä on vois sanoa kaksi kotimaa, emme voi unohtaa [--]*

Pyykkösen maahanmuuttajayhdistyksiä koskevassa tutkimuksessa äidinkieli nousi yhdistysten haastatteluissa tärkeimmäksi etnisyyden ja kulttuurin jatkumista diasporassa säilyttäväksi tekijäksi. Kieli kantaa mukanaan yhteistä historiaa, perinteitä ja tapoja, yhteistä mieltä. Se on myös yhdistävä tekijä muutoin heterogeenisissä etnisissä ryhmissä. (Pyykkönen 2007, 114.)

Kieli ei ole paikoilleen jähmettynyt monoliitti, vaan se liikkuu ja muuttuu jatkuvasti. Osa haastateltavista oli huomannut tämän ja koki äidinkielen taidon säilyttämisen vaativan tietoisia ponnisteluja. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että venäjänkielisten viestinten käytöllä on yhteyksiä äidinkielen taidon säilymiseen ja päivittymiseen.

H5: No en minä koskaan sitä ajatellut, mutta kyllä se vaikuttaa varmaan, sen takia minulla kuitenkin on ongelma, kun minulla suomeksi helpompi puhua kuin venäjäksi.

H3: Kieli liikkuu eteenpäin ja uudet sanat tulee ja joskus ihan pihalla omasta äidinkielestä, en ymmärrä mitä tuo sana tarkoittaa, mä katon internetistä taas, tv auttaa [--]

Muut informantit pitivät omaa äidinkielen taitoaan niin vahvana, ettei sen säilymisestä tarvitse murehtia.

H1: Mulle ei tarvii säilyttää, koska vaikka minä kuolen, mulla on päässä on oma kieli ja minä osaan niin hyvin [--]

Tiedotusvälineet eivät tietenkään ole ainoa, ja tuskin kenellekään ensisijainen, keino ylläpitää omaa kieltä. Yksi haastateltava muistuttikin, että venäläissyntyiset maahanmuuttajat harvoin elävät ympäristössä, jossa venäjän kieleen ollaan kosketuksissa vain tiedotusvälineiden kautta. Maahanmuuttajien äidinkielen taito päivittyy myös esimerkiksi kanssakäymisessä Suomen venäjänkielisen yhteisön kanssa. Lisäksi lähtömaa on lähellä, ja monet maahanmuuttajat vierailevat säännöllisesti Venäjällä.

6.2.2. Venäjää ja synnyinseutua koskeva tieto

Oman kielen säilyttämisen lisäksi informanteille oli itsestään selvää, että he haluavat pysyä selvillä siitä, mitä Venäjällä tapahtuu. Kenelläkään ei ollut välineellistä syytä seurata Venäjän tapahtumia, esimerkiksi ammatin takia. Venäjä- uutisten seuraaminen on tutkimuksessani saanut oman lukunsa, sillä entistä kotimaata koskevien uutisten seuraamisella oli haastateltavilleni selvästi eri merkitys kuin muiden ulkomaanuutisten seuraamisella. Venäjä ei siis ollut informanteilleni ulkomaata .

H1: Minä haluan tietää mitä tapahtuu, koska se kotimaata aikaisemmin oli.

Yksi haastateltava kuvasi tarvettaan seurata lähtömaan asioita suorastaan velvollisuuden kaltaisena tunteena.

H2: Se on minun maa, on aina tärkeää mitä tapahtuu, minulla on joku vastuu.

Haastateltavien sosiaalinen todellisuus kiinnittyy Suomen lisäksi Venäjälle. Tätä sidettä voi nimittää diasporiseksi (ks. luku 1.4.). Heillä on lähtömaahansa esimerkiksi ystävyys- ja sukulaisuussuhteita, joita he ylläpitävät, ja he vierailevat säännöllisesti Venäjällä. Diasporista sidettä lähtömaahan on luontevaa ylläpitää myös tiedotusvälineiden avulla ja tiedon saamisen tärkeästä kulttuurisesta ja sosiaalisesta kiintopisteestä voi katsoa olevan osa voimaantumisprosessia uudessa asuinmaassa. Suomea taitavina maahanmuuttajina informanttini ovat itse asiassa varsin hyvässä tilanteessa lähtömaataan koskevan tiedon suhteen. He pystyvät käyttämään sekä suomalaisia että venäläisiä tiedotusvälineitä Venäjä-tiedon lähteinä ja vertailemaan niiden uutisia.

H3: Se mielenkiintoista myös verrata, mitä täällä tapahtuu, se mikä on Venäjän tv-kanavassa ja sama tapahtuma Suomessa ja sitten joskus on eroa, oma näkökulma.

Kaikki informanttini seurasivat entisen kotimaansa uutisia sekä suomalaisista että venäläisistä tiedotusvälineistä. Venäläisistä tiedotusvälineistä keskeisin heille oli Venäjän tv, lisäksi venäläisten sanomalehtien internet-sivut ja uutissivustot olivat tärkeitä Venäjä-uutisten lähteitä. Lisäksi mainittiin Russkoje Radion kautta kuuluvan moskovalaisen radioasema Majakin uutislähettykset.

Ei vain lähtömaa yleisesti, vaan myös lähtöseutu saattaa olla kiinnittymisen paikka maahan-

muuttajalle. Haastatelluistani yksi seurasi päivittäin synnyinseutunsa uutisia internetin kautta. Muut neljä haastateltua eivät aktiivisesti seuranneet lähtöalueensa tapahtumia tiedotusvälineiden avulla, mutta saivat uutisia selville tuttaviltaan ja sukulaisiltaan ja hankkivat alueen lehtiä lähtöseudulla vieraillessaan. Vain yksi haastateltu kertoi, ettei ollut erityisemmin kiinnostunut lähtöalueensa tapahtumista.

6.2.3. Vastajulkisuus

Suomalaisen valtamedian Venäjää koskevan uutisoinnin negatiivisuus ja leimaavuus nousivat selkeästi esiin haastatteluissa. Informanteilla oli suuria vaikeuksia tunnistaa omaa Venäjäänsä suomalaisista uutisista. Kaikki haastatellut ottivat uutisoinnin yleisen negatiivisuuden esiin. He eivät väittäneet, että Venäjää käsittelevät jutut sisältäisivät systemaattisesti virheitä, vaan ihmettelivät juttuvalintojen, näkökulmien ja kuvakulmien yksipuolista keskittymistä ongelmiin. Neljä haastatelluista ilmaisi selkeästi, että uutisoinnin ongelmakeskeisyys häiritsee heitä.

H4: No, yleistä negatiivisuutta. Jos esimerkiksi dokumenttejä, että kaikista likaisimmat paikat kaupungista ja ne kaikki spurgut. Katotaan, että jos mä otan kameran ja menen meidän ostarin viereen, siellä on ihan samanlaiset katukuvat, täältäkin löytyy.

H3: Niin vähän tulee tietoo Venäjältä ja Venäjästä ja venäläisistä ja kulttuurista. Jos jotain paha, se tulee isona kuvana ja isona kirjasimena ja lehteen varmasti menee nopeesti [--]

H5: No ilman muuta paljon negatiivisia uutisia on, mutta toisaalta se on negatiivisia asioita on olemassa, ja minä en voi sanoa, että turhasta se on. Toisaalta se olisi hyvä, että enempi myös positiivisia asioita otettu. No se on vain valintakriteeri, miten me halutaan ja on jotkut hyvin, positiiviset asiatkin kerrottu, vähempi kyllä.

Yksi haastateltu oli Helsingin Sanomien Venäjä-uutisoinnista niin ärtynyt, että oli päättänyt olla

tilaamatta lehteä kotiinsa tästä syystä. Toisen haastateltavan puheesta käy ilmi, että mahdollisuus käyttää lähtömaan mediaa on tärkeä osaltaan siksi, että se tarjoaa toisenlaista kuvaa Venäjästä.

H4: Mulla on toiset kanavat, mistä mä seuraan venäläisiä uutisia ja tapahtumia, että eri näkökulman sieltä saan verrata, että mitä kaikkee...

Haastateltavat eivät ainoastaan kritisoineet suomalaista mediaa, vaan heillä oli myös ideoita siitä, miten uutisointia voisi parantaa. He toivoivat juttuja esimerkiksi lähialueyhteistyöstä, Venäjän kulttuurielämästä ja urheilusta ja siitä, miten paljon venäläiset turistit ja liike-elämä tuovat rahaa Suomeen.

H5: Esimerkiksi lähialueyhteistyö voi käsitellä, siellä tosi vähän kirjoitettu, miten paljon projekteja Karjalassa, mitä terveys-, mitä vammaistyö, mitä ylipäänsä siellä projekteja Karjalassa. Voi lisätä, että suomalaiset tietää, että me teemme sielläkin Karjalassa ja muuallakin hyvät asiat, ei vain keräämme rahat johonkin [--].

H3: Mutta alkaa jo pikkusen ärsyttää tää, että miksi ei puhuta esimerkiksi maailmanmestaruudesta, tai joku tärkeä tapahtuma Venäjällä, joku tosihyvä emmä tiedä, tässä voi kulttuuri, baletti tai urheilu tai tieto maailmassa jotain tapahtuu. Siellä on niin hyvää juttua, varmasti suomalaiselle tää on kiva kuunnella ja tietää, mitä siellä tapahtuu.

Yhden haastateltavan mielestä Suomen Venäjä-uutisoinnissa näkyy historian painolasti. Toinen oli sitä mieltä, että negatiivisetkin uutiset ovat kuitenkin totuudenmukaisempia nyt kuin vielä joitakin vuosia sitten.

Sari Pietikäisen tutkimuksessa (2006) vastajulkisuus nousi keskeiseksi oman median tarjoamaksi voimaantumisen elementiksi. Tässä tutkimuksessa informanttini eivät kuitenkaan nähneet toisenlaisen Venäjä-kuvan tarjoamista oman median keskeisenä tehtävänä. Tarkastelen tässä Spektriä, koska Russkoje Radion Venäjä-uutiset tulevat suoraan Moskovasta, eikä radio tältä osin edusta vähemmistömediaa. Useimmat haastatellut olivat sitä mieltä, että Spektr tarjoaa enemmän tietoa maahanmuutosta ja kotoutumisesta kuin lähtömaasta. Tutumpaa Venäjä-kuvaa haettiin siis pikemminkin venäläisistä tiedotusvälineistä kuin omasta mediasta. Kuitenkin yhden haastateltavan mielestä Spektrin erilainen asenne Venäjään heijastuu lehden sivuilla.

H3: [--] enemmän myönteisempi katse kaikki mitä Venäjältä tulee. Siis on myös kritiikkiä Spektrissä, siellä ei vain hyvä, hyvä, hyvä, on kritiikkiä [--]

Entä miten haastateltavat kokivat venäläisten maahanmuuttajien esittämisen suomalaisessa mediassa? Raittilan mukaan suomenvenäläiset ovat esiintyneet suomalaisessa uutisjournalismissa pääasiassa kasvottomina rikollisina. Hyvässä ilmapiirissä tapahtuva dialogi etnisesti suomalaisten ja etnisesti venäläisten kesken on jutuissa harvinaista. Jos dialogia on, se käydään yleensä venäläisten rikollisten ja suomalaisten oikeusviranomaisten välillä. (Raittila 2004, 289.)

Kahden haastateltavan mielestä yleinen negatiivisuus leimaa myös uutisointia Venäjältä lähteneistä maahanmuuttajista.

H2: Ensiks on joku yhteinen tapa puhua vähän negatiivisesti [--] Mutta kun puhuvat esimerkiksi prostituutiosta, aina puhuvat samalla tavalla, ja puhuvat aina venäläisistä, mutta ei virolaisista myös.

H3: Vähän ja negatiivisesti, elikkä mä olen puhunut siis lehdistä tulee paljon niin negatiivista. Siis se prostituutio, sitten terrorismi, sitten jotain, siis joku varasti, käyttäyty huonosti, se tulee eka rivinä ja isona siis [--]. Ainoastaan pienellä kirjaimilla näissä ilmaisissa lehdissä jotain luki, että tulee Venäjän-viikko, teatteriesitys.

Toisaalta edellä lainattu informantti H3 totesi, että maahanmuuttajat pääsevät suomalaisessa mediassa aiempaa paremmin ääneen. Hän on itsekin ollut muutamia kertoja haastateltavana suomalaisessa valtamediassa.

Muiden informanttien mielestä venäläissyntyiset eivät erityisemmin näy suomalaisessa mediassa. Etnisten vähemmistöjen omat toimijat ja oma aktiivisuus eivät helposti pääse valtamediaan valta-yhteiskunnan politiikan, viihteen ja talouden toimijoiden varjosta. Myös vakiintuneet journalistiset työtavat suosivat tuttuja, helposti saatavilla olevia lähteitä (ks. luku 3.7.).

Informantti H4:n mielestä venäläisten maahanmuuttajien ei kuitenkaan ole tarpeen nousta omana

ryhmään erityisesti esiin valtajulkisuudessa.

MS: *Pitäskö sun mielestä venäjänkielisistä kertoa enemmän, venäjänkielisten asioista?*

H4: *Asuu täällä paljon muitakin maahanmuuttajia että kaikkihan tietää, että täällä on maahanmuuttajia, että ei just nimenomaan venäjänkielisistä kannata kirjoittaa erikseen. Maahanmuuttajilla on omat ongelmansa, kannattaako niistä niin yleisesti tai niin kun usein kirjoittaa vai yleisesti joku, ja missä lehdessä, sekin on toinen kysymys.*

Kaksi informanttia piti maahanmuuttajien julkisuudessa näkymistä kuitenkin tarpeellisena.

MS: *Niin miten tää valtamedia kertoo Suomen venäjänkielisistä?*

H3: *[--] Siis yritystä on, mutta että tästä tulisi [xx] pitäisi olla jotain pysyvää, jatkuvaa eikä vain yks kaks ja sitten unohdetaan ja taas tulee. Siis joku ohjelma pitää olla tai en tiedä siis, tai jos ohjelma ei pelkästään venäläisestä tai suomalaisesta elikkä kulttuuriohjelma, joka monesta kansalaisuudesta kertoo, koska Helsinki on monikulttuurinen maa.*

H5: *Tämä pääkaupunkiseutu on tosi paljon kulttuureja asuu ja minä uskon, että kannattaa semmoista eri kulttuurisia ihmisiä ottaa esille kuin ryhmä maahanmuuttajia, uussuomalaiset, siitä näkökulmasta. Että minä en usko, että me tarvitsemme jotakin erityistä, kun me olemme niin näkyvä muutenkin, me olemme joka paikassa. Sanovat hyvä, missä meitä ei ole, mutta me olemme joka paikassa (nauraa). Näin on, että sillä tavalla, se ei negatiivista, se vaan se, että meitä on monta kulttuuria. Minä mieluummin korostan, miten monta meitä on, että ei vain, että meitä vain somali, ei vain, että meitä venäläisiä, vaan että me olemme monikulttuurisia, sitä minä nyt kaivannut enemmän.*

Haastateltava H5 pelkäsi myös, että venäläisvähemmistön korostaminen julkisuudessa voi kääntää yleisen mielipiteen negatiiviseksi venäläisiä maahanmuuttajia kohtaan. Hän toivoi suomalaiselta medialta valistavaa otetta venäläisistä kirjoitettaessa. Haastateltavan puheesta huomaa, että hän on sisäistänyt työllistymisen merkityksen suomalaisessa integraatio- ja syrjäytymiskeskustelussa (ks. esim. Forsander ja Ekholm 2001, 59).

H5: *Sen takia sitten tulee, kun koko väestön näkemys venäläisiä kohtaan ei niin positiivinen kokonaisuus, sen pitäisi olla rauhallisempi. Semmoista ei tarvitse painostaa kanssa, että nyt on meitä niin paljon venäläisiä, nyt on niin paljon tulossa. Pitää sanoa, että venäläiset tulevat ja ostavat ja tuovat meille rahaa, sitten tulee positiivinen mieli tai sitten työntekijöitä, minä haluan, että enempi oli korostettu, että maahanmuuttajat tekevät työtä paljon.*

Venäläisvähemmistön oma media pyrkii tietoisesti toimimaan voimaannuttavana vastajulkisuutena muun muassa kertomalla maahanmuuttajista, jotka ovat pärjänneet Suomessa hyvin (Pietikäinen 2006, 222–223). Informanteilleni lehden tämä tavoite ei haastattelujen perusteella ollut merkittävä, eikä se juuri noussut haastatteluissa esiin. Sen sijaan haastatellut korostivat Spektrin tarjoamaa konkreettisempaa hyötyä: maahanmuuttajille suunnattua tietoa ja mahdollisuuksia verkostoitumiseen. Yksi haastateltava kuitenkin mainitsi arvostavansa Spektrin julkaisemia menestystarinoita yksittäisistä venäläisistä maahanmuuttajista.

6.2.4. Kotoisuus

Haastateltavat toivat useissa eri yhteyksissä esille omakielisen median kotoisuutta ja tunnesidettään sen tarjontaan. Tämä liittyi ennen muuta venäläiseen mediaan.

H1: *-- koska minä olen muuttanut 44-vuotias, en mä voi vaihtaa. Aina, jos minä esimerkiksi urheilusta puhun, jos mä katon televisiosta, aina minä katon venäjänkielistä. Jos katsoo jalkapalloa esimerkiksi, samana päivänä Suomi pelaa ja Venäjä, aina minä otan Venäjän puolelta, minä katon sieltä.*

Kaikki Russkoje Radiota kuuntelevat informantit mainitsivat venäläisen musiikin yhdeksi syyksi kuunnella radiokanavaa. Myös se kertonee tunnesiteestä venäläiseen kulttuuriin ja sitä kautta tiedotusvälineeseen, joka musiikkia tarjoaa.

Kaksi haastateltavaa otti puheeksi huumorin. Suomalaista huumoria oli heistä vaikea ymmärtää, sen sijaan venäläiset huumoriohjelmat naurattivat. Toinen informantti oli erityisen iloinen siitä, että

hänen poikansa ymmärsi venäläistä huumoria.

MS: Onko se myös erilaista se huumori?

H4: On kyllä. Elämän realiteetit on erilaiset ja kyllä, joo, tota en mä niin hyvin tunne suomalaisia realiteettejä, mistä täällä tota jutellaan ja mille nauretaan, nyt mä otan ne vaan sellaisina lauseina, että mitä naurettavaa siinä on, mitä ne kaikki nauraa.

H3: Mä olen ylpeä siitä, että hän [haastateltavan poika] ymmärtää myös niitä tapahtumia ja mielellään nauraa ja ymmärtää, mistä on kysymys.

Venäjänkielisen median kotoisaksi kokeminen kertoo etnisyyden ja venäläisen kulttuurin merkityksestä haastateltavien elämässä ja lämpimästä suhteesta omaan kieleen. Median voimaannuttava potentiaali on siitä, että se luo kokemuksellisuuden tiloja, joissa voidaan olla etnisyyden ja etnisen kulttuurin keskellä ja tuntea yhteisyyttä muiden kielen ja kulttuurin jakavien kanssa.

6.3. Kompetenssin kasvu

6.3.1. Suomen kielen oppiminen

Maahanmuuttajan mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan ja sen instituutioihin paranevat oleellisesti, kun hän oppii suomen tai ruotsin kieltä. Kielitaidon puute on myös keskeinen este työn saamiselle, ja työllistymistä pidetään niin julkisessa keskustelussa kuin viranomaispuheessa keskeisenä kotoutumisen mittarina.

Puutteellinen suomen taito vaikeuttaa myös sosiaalisten siteiden solmimista etnisesti suomalaisiin. Lisäksi puutteet maahanmuuttajan kielitaidossa tulkitaan helposti puutteiksi hänen älykkyydessään. Suomen kielen osaamattomuus lisää siis riskiä eristäytyä kantaväestöstä. (Pehkonen 2007, 23, 74.)

Tämän tutkimuksen informantit olivat oppineet suomea niin hyvin, että haastattelut onnistuivat suomeksi. Silti monet heistä vähätelivät suomen taitoaan. Kielen oppiminen oli maahanmuuton

alkuvuosina ollut haastateltaville keskeinen motiivi käyttää suomalaisia tiedotusvälineitä, mutta edelleen kielen oppimista pidettiin yhtenä suomalaisten tiedotusvälineiden käytön hyödyistä. Haastateltavista neljä kertoi käyttäneensä suomalaisia tiedotusvälineitä kielen oppimisen välineenä.

H5: Ylipäätänsä aina se paikallinen lehti, minä luen, että se kirjallinen kieli tulee ja Hesari, minä sen takia luen ja tämä Peili Radio sen takia, että siellä on selkeä, ihana suomen kieli.

Informantit olivat kehittäneet erilaisia käytäntöjä tiedotusvälineiden hyödyntämiseen kielen oppimisessa.

H2: [--] jos se on niin kuin artikkeli, minä voin ottaa itselle taskuun ja katsoa vielä kotona tai puhua jokaisen ihmisen kanssa.

H3: [--] meillä esimerkiksi autossa on suomenkielinen radio vakituisesti laitettu, ei siis tää Russkoje Radio, se tarkoittaa sitä, että me tarvitaan suomen kieltä.

H1: Kun ensimmäinen vuotemme on, aina me haluamme telkkarin, me haluamme esimerkiksi sarja tai elokuva, missä on teksti on suomen kieli. Tällä hetkellä me (nauraa) luulemme, me osaamme kaikki, mutta ensimmäinen vuotta, aina me avaamme tämä elokuva, esimerkiksi vaikka saksan tai joku, missä teksti, on ihan helpompi oppia suomen kieli, todella helppo oppia.

Informanteista kaksi kertoi lykänneensä Suomessa asumisensa alkuvuosina Venäjän tv-kanavien hankkimista, jotta oppisi suomenkielisten tv-ohjelmien avulla kieltä.

6.3.2. Maahanmuutto-spesifi tieto

Mäkisen voimistumisen spiraalimallissa tiedon saaminen on voimaantumisen ensimmäisellä, konkreettisten muutosten kehällä. Tieto lisää osallistumisen ja toiminnan mahdollisuuksia ja itseluottamusta. Maahanmuuttonsa alussa tulijat tarvitsevat ennen muuta maahanmuutto-spesifiä

tietoa eli perustietoa suomalaisen yhteiskunnan palveluista. Pysin haastattelussa selvittämään, mikä merkitys tiedotusvälineillä oli tällaisen tiedon välittäjänä. Pakolaisille ja turvapaikanhakijoillehan perustietoa tarjoaa kotoutumiskoulutus, mutta muiden maahanmuuttajien on löydettävä toiset väylät tiedon lähteille. Aiemmassa selvityksessäni vähemmistömedian tekijät korostivat oman median tehtävänä juuri maahanmuutto-spesifin tiedon välittämistä, sillä viranomaisten ja valtamedian tarjoamaa tietoa pidettiin puutteellisena (Suihkonen 2003, 21–24). Suomenkieliselle valtamedialle vastasaapuneet maahanmuuttajat ovat äärimmäisen marginaalinen yleisö. Valtamedian juttujen ymmärtäminen vaatii sitä paitsi usein varsin syvällisiä tietoja yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta ja tietenkin suomen kielen taitoa.

Kaikki tämän tutkimuksen informantit mainitsivat kuukausittaisen Spektr-lehden tärkeimpänä kotoutumista tukevaa tietoa tarjoavana tiedotusvälineenä. Suurin osa informanteista oli omassa kotoutumisessaan sellaisessa vaiheessa, ettei lehti ollut heille enää välttämätön tiedonlähde, vaan he osasivat hakea tarvitsemaansa tietoa muistakin lähteistä. Kuitenkin kaikki ilmaisivat arvostavansa suuresti Spektrin tekemää maahanmuuttajien tiedottamistyötä.

H3: Spektrissä on kiinnostusta maahanmuuttajien, heidän probleemiensa, esimerkiksi toi passi, viisumit, miten tää sosiaalitoiminta, tuki ja jotain, eli miten saadaan, sitten näitä ammattijärjestöt, miten otetaan, elikkä tämmöstä, mikä enemmän tässä tapahtuu.

H1: Spektr-lehden minä luin ihan ensimmäisestä sivusta ja loppuun asti. Mistään muusta lehdestä emme voi, vain Spektristä voi ottaa kaikki asiat, jotka kuuluu maahanmuuttajille.

Viranomaistiedon ja vastaavan maahanmuuttajille suunnatun faktatiedon lisäksi haastateltavat olivat kiinnostuneita muiden kotoutumistarinoista.

H2: [--] miten venäläiset elävät erilaisessa paikassa, mielenkiintoista, no koska minulla on ihan oma tie ja jokaisella ihmisellä on oma tie. Ja minun joskus mielenkiintoista, miten ihmiset tekevät niiden ura tai etsivät ammattia. Tämä on minulle tärkeä, koska, no se on tärkeempi aikaisemmin, kun minä vielä yritin valita,

minne pitää tulla, tähän tai tuohon. [--]

Yksi haastateltava korosti myös Russkoje Radion Suomessa tehdyn osuuden kotouttamisnäkökulmaa.

H5: Sit minulla tärkeää, että Russkoje Radio on aika semmosta tarkkaa siitä näkökulmasta, sitä että auttaa ihmistä kotoutumiseen, että heillä on heidän näkökulma, että me asumme yhteiskunnassa ja auttaa ihmisiä integroitumaan, se minulle on erittäin tärkeätä, että koko tämä työskentely, että nostaa venäjänkielisten aktiivisuus, työn teko, kotoutuminen.

Yksi syy vähemmistömedian, Spektrin ja Russkoje Radion, seuraamiseen oli se, että haastateltavat kokivat tiedotusvälineiden tuntevan oman etnisen ryhmän asiat hyvin. Kriittisiäkin juttuja on helpompi vastaanottaa, kun tietää, että toimittajat tuntevat aiheen, josta puhuvat.

H5: Ilman muuta kun toimittajatkin on venäjänkielisiä, he enempi tietävät, mikä ihmistä voi kiinnostaa, meillä kuitenkin erilaiset näkökulmat siitä, miten se tehdään [--]. Kun venäläiset sanovat itsestä itse, se ei niin kamala, kun jos joku sanoo meistä (nauraa), se suojaa.

H3: Se on just Spektr plussan puolella, että ne tietävät, mistä ne kirjoittavat, ei taivaasta otettu probleemat.

6.3.3. Verkostoituminen

Haastateltavien mukaan yksi Spektrin parhaita puolia on venäjänkielisten maahanmuuttajien verkostoitumisen edistäminen. Spektr julkaisee joka numerossa runsaasti ilmoituksia venäjänkielisistä palveluista ja erilaisesta toiminnasta venäjänkielisen yhteisön piirissä.

H4: [--] tällaisia vinkkejä venäjänkielisistä lasten kerhoista, tapahtumista sekä aikuisille että lapsille, ja näitä venäjänkielisiä järjestöjä, mitä ne järjestävät, mitä

kursseja ja ohjelmia, lasten juhlia, just niin kun siinä mielessä se on mulle mielenkiintoinen lehti.

Informantti H4 puhuu ylläolevassa esimerkissä lähinnä palveluista, mutta haastatellut olivat solmineet myös muunlaisia hyödyllisiä sosiaalisia siteitä Spektrin avustuksella. Se on merkittävää, sillä maahanmuuttajalle sosiaalisten kontaktien löytäminen uudessa asuinmaassa on yksi suurimpia haasteita. Liebkindin mukaan sosiaalinen tuki lievittää muun muassa syrjinnän aiheuttamia psyykkisiä ongelmia. Oman etniseen ryhmän sisäiset sosiaaliset suhteet edistävät tulijan sopeutumista ja henkistä hyvinvointia (Liebkind ym. 2004, 94, 97, 98).

Maarit Mäkisen voimaantumisen spiraalimallissa (luku 3.4.) vuorovaikutteisten verkostojen lisääntyminen on voimaantumisen ensimmäisiä konkreettisia muutoksia. Kansantaloustieteilijät ovat pitäneet sosiaalisia verkostoja sosiaalisena pääomana, joka on tuottoisaa, kuten muutkin pääoman lajit. Sosiaaliset suhteet muodostavat mahdollisuuksien rakenteen, jonka kautta yksilö pystyy hyödyntämään muiden ihmisten resursseja pyrkiessään päämääriinsä. (Liebkind ym. 2004, 89.)

Spektr-lehden kautta tapahtuva verkostoituminen saattaa osaltaan edistää venäläisen maahanmuuttajayhteisön vaikuttamismahdollisuuksia kotoutumisensa suhteen (ks. luku 3.6.). Kun maahanmuuttajat löytävät toisten maahanmuuttajien kotoutumista edistäviä palveluita, kurseja ja järjestöjä omasta lehdestään, kasvavat edellytykset sille, että koko venäjänkielisen yhteisön toimijuus suhteessa viranomaisiin vahvistuu.

Verkostoitumisen merkityksestä puhuttaessa kannattaa muistaa, että maahanmuuttajayhteisöjä ajatellaan helposti homogeenisempinä kuin ne todellisuudessa ovat. Pelkkä Venäjä-tausta ei riitä sitomaan ihmisiä yhteen, vaan myös yksilöiden henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat haluun verkostoitua ja solmia suhteita. Aini Pehkosen tutkimuksen mukaan maahanmuuttajilla on heti maahan saapumisensa jälkeen eniten tarvetta olla tekemisissä oman maansa kansalaisten kanssa. Oma etninen ryhmä antaa alkuinformaatiota uudessa maassa selviämisestä ja tarjoaa mahdollisuuden äidinkielen käyttämiseen ja kotimaan asioista puhumiseen. Kun maassa on asuttu jonkin aikaa, suhteista kantaväestöön tulee tärkeämpiä, sillä informaatiota saa kantaväestöltä suoraan, ilman toisten maahanmuuttajien mahdollisia tulkintoja. (Pehkonen, 2006, 68).

Haastateltavani totesivatkin, ettei Spektr-lehden kotouttamisfunktiolla ole enää heille kovin suurta merkitystä, sillä he saavat tarvitsemansa tiedon muuta kautta. Spektriä pidettiin kuitenkin arvokkaana vasta maahantulleille ja huonosti suomea osaaville maanmiehille ja -naisille. Informantti H5 harmitteli, että Spektrin kaltaista lehteä ei ollut olemassa vielä silloin, kun hän muutti Suomeen.

H5: Silloin jotenkin tuntui, että ei halua yhtään mitään tietoa, vain sitä, että oppis suomen kielen. Se oli yksi tavoite jollakin tavalla oppia ja sitten pikku hiljaa alkaa oppia, kun alkaa ymmärtää, mutta se on mennyttä aikaa, se ei mennyt helposti, mutta se on jo... Jos olisi esimerkiksi kotiin lähetetty lehti, kun minä tulin Suomeen, se oli [olisi ollut] paras kotouttamiskoulu ja minä heti voin sitä lukea ja katsoa mitä ihmiset tekee, hahmottaa jotain. Se on sillä tavalla tuntuu, että vaikka tämä Spektr Nedelni ei pysty eletä, haluavat myydä tai mitä he haluavat tehdä, se pitäis olla kotoutumislehti, venäjänkielinen kotoutumislehti ja voi olla englanninkielinen kotoutumislehti, on paljon kehittämistä täällä.

6.3.4. Uutistiedon tarve

Joukkoviestinten tehtävä on välittää tietoa. Ne tekevät myös muita asioita, esimerkiksi välittävät tunnetta yhteenkuuluvuudesta ja viihdyttävät. Tiedon välittäminen on kuitenkin etenkin uutismedioiden julkilausutuista tehtävistä ensimmäinen. Monet viranomaiset ja myös maahanmuuttajien mediankäytön parissa työskentelevät media-alan toimijat ovat huolestuneita siitä, että maahanmuuttajat käyttävät vain oman maansa media tai omakielistä diasporista mediaa, jolloin asuinmaan tapahtumien ja yhteiskunnallisen keskustelun seuraaminen jää pois (Suihkonen 2007). Tämä tutkimus ei anna tällaiselle huolelle polttoainetta. Kaikki tutkimuksen informantit olivat erittäin kiinnostuneita asuinmaansa tapahtumia koskevasta uutisoinnista ja julkisesta keskustelusta.

Voisi ajatella, että ylipäänsä median käyttö ja, kuten haastateltavieni tapauksissa, ilmaisjakelulehtiä vaikeampilukuisen valtamedian käyttö on yksi osoitus voimaantumisen spiraalin pyörähtämisestä käyntiin. Yksi haastateltava muistelikin maahanmuuttonsa alkuaikoja shokkina, jolloin tiedotusvälineiden seuraamiselle ei yksinkertaisesti riittänyt voimavaroja.

H5: [--] *silloin kun minä olin shokissa, minulle ihan sama, missä pommi räjähtää (nauraa), Serbiassa tai Venäjällä, minä itse en pysty ymmärtämään yhtään mitään, kun minulla itsellä pommi elämässä, ihan oikeesti ei ollut yhtään kiinnostus.*

6.3.4.1. Asuinmaan uutiset

Kaikki informantit seurasivat säännöllisesti Suomea koskevia uutisia. Uutisten lähde vaihteli kahtalaisesti. Ne kolme informanttia, jotka kulkivat töihin julkisilla välineillä, mainitsivat tärkeimpänä Suomi-uutisten lähteenään ilmaisjakelulehdet Metron ja Uutislehti 100:n. Ne jotka kulkivat työmatkansa autolla, saivat uutiset suomalaisilta radiokanavilta ja Helsingin Sanomista työpaikalla. Suomalaisista radiokanavista mainittiin Radio Energy, Radio Nova ja Ylen Radio Peili.

Pääasiassa Suomea koskevia uutisia seurattiin suomalaisista tiedotusvälineistä. Myös oma vähemmistömedia tarjosi Suomi-uutisia. Niiden ei kuitenkaan katsottu olevan oman median pääasiallinen anti, eikä oma media ollut kenellekään tärkein Suomi-uutisten lähde. Suomea koskevia uutisia tarjosivat sekä Spektr että Russkoje Radio. Yksi haastateltu esimerkiksi kertoi saaneensa tietoa Tehyn lakosta Spektr-lehdestä. Russkojesta Radiosta yksi haastateltu kertoi saavansa minne mennä -tyyppistä infoa muun muassa kulttuuritapahtumista. Kanavalta tulee myös kuulumusalueen asioita käsittelevät uutiset, mutta ne eivät nousseet haastatteluissa esiin merkittävänä tiedonlähteenä.

Tämän tutkimuksen ja aiemmin tekemäni selvityksen perusteella (Suihkonen 2003, 37) vaikuttaisi siltä, että ilmaisjakelulehtien Metron ja Uutislehti100:n ilmestyminen suomalaiseen mediakenttään on lisännyt ja helpottanut maahanmuuttajien valtamedian seuraamista. Monet maahanmuuttajat ovat työttömiä tai pätkätöissä eikä heillä ole varaa tilata kalliita sanomalehtiä kotiinsa eikä kenties

myöskään tottumusta tällaiseen käytäntöön. Lisäksi Metron ja Uutislehti100:n jutut ovat lyhyitä, jolloin niitä on helppo lukea.

6.3.4.2. Ulkomaan uutiset

Asuinmaan uutisten lisäksi haastateltavani seurasivat aktiivisesti ulkomaan uutisia. Kysyin haastateltavilta, seuraavatko he ulkomaan uutisia enemmän suomalaisista vai venäläisistä tiedotusvälineistä. Kolme kertoi suosivansa ulkomaan uutisten lähteenä venäläistä mediaa, eli pääasiassa Venäjän tv:tä. Yhdelle informantille venäläisen sanomalehti Gazetan verkkoversio oli tv:n ohella tärkeä lähde. Yksi haastateltu arveli käyttävänsä venäläisiä ja suomalaisia tiedotusvälineitä yhtä paljon ulkomaan uutisten seuraamiseen. Hän seurasi uutisia venäläisistä verkkolehdistä sekä Metrosta ja Uutislehti 100:sta. Yksi informantti käytti ulkomaan uutisten lähteenään selkeästi enemmän suomalaista mediaa. Hänelle tärkeimpiä lähteitä olivat suomalainen radiokanava ja Helsingin Sanomat.

Suomalaisen ja venäläisen median vertailu nousi esiin ulkomaan uutisista puhuttaessa. Kolme haastateltua kertoi harrastavansa ulkomaan uutisten tietoista vertailua.

MS: Seuraatko suomalaisia vai venäläisiä tiedotusvälineitä saadaksesi tietoa maailman tapahtumista?

H2: No molemmista. Pitää aina etsiä, kuka sanoo. Koska, jos tämä ei vaikuta Suomeen, kaikki puhuu rehellisesti, mutta jos vaikuttaa, silloin pitää miettiä.

6.3.5. Ammatillinen tieto

Haastatteluissa nousi esiin yksi erityinen median tarjoama tiedollinen hyöty. Informantit

hyödynsivät niin Spektr-lehteä kuin suomalaisia ja venäläisiä tiedotusvälineitä omassa työssään seuraamalla omaa alansa käsittelevää julkista keskustelua.

(haastateltava puhuu Helsingin Sanomista)

H5: *[--] ja ihan nopeasti katson mitä siellä pääkirjoituksessa on, kun tarvitsen seminaari tai jotakin valmistaa.*

Yksi haastateltu kävi ammattiinsa ja tutkimusalaansa liittyviä keskusteluja Suomen venäläisille tarkoitettulla suomi.ru-keskustelufoorumilla internetissä. Haastateltu, jolla oli oma yritys, koki vähemmistömedian erittäin toimivaksi ilmoitteluforumiksi. Hän myös tutki ja keräsi Spektr-lehden ja suomalaisten lehtien työpaikka- ja koulutusilmoituksia omille asiakkailleen välitettäväksi.

6.3.6. Pääsy valtamediaan

Informanteista kolme oli ollut haastateltavana sekä vähemmistömediassa että suomenkielisessä mediassa. Yhdellä haastateltavista oli aktiivinen pyrkimys päästä esiin suomalaisessa mediassa entistä enemmän. Hän piti sitä kuitenkin hyvin vaikeana.

H2: *Minulla ei ole suhteita, minä en ole tutustunut suomalaisten toimittajien kanssa. Tämä minulle on ihan tärkeätä tässä vaiheessa, viimeinen pari vuotta, minä haluaisin, että minulla on tuttuja toimittajia, joiden kanssa voi joskus puhua. Venäjällä minä aina voin soittaa ihmisille ja kysyä, mutta tässä vaiheessa se on joskus vaikeaa. Ja minä olen huomannut, että jos minä kirjoitan, ja joskus se on julkaistu, jos minulla onnistuu puhua henkilökohtaisesti. Aina se on kaikki hyvä ja se julkaistu. Mutta jos minä puhun puhelimessa ja tai kirjoitan, kukaan tai ei vastata, ei kiinnosta.*

Yksi haastateltava oli ollut useita kertoja haastateltavana suomalaisessa mediassa. Hän oli tyytyväinen, että oli saanut tuoda esiin tärkeänä pitämiään asioita, mutta koki ongelmallisena sen,

että venäläisten maahanmuuttajien joukosta valitaan aina samat henkilöt kommentoimaan venäläisvähemmistön asioita valtamediaan.

H5: [--] tuntuu että se suurin kunnioitus annettu, kunnioitus työlle, mitä minä esimerkiksi teen [--] mutta kuitenkin vain pieni määrä ihmistä, joka pääsee sinne, ja sen takia myöskin yhteiskunnalle se voi olla vähän kapea näkökulma, että tarvitsee enempi ihmisiä ottaa esille, erilaisia. Ja vaikka jos he puhuvat jotain ei niin selkeästi tai ei niin sujuvasti, mutta voi hän sanoa joku näkökulma hyvä, keksiä joku idea.

7. Johtopäätöksiä

7.1. Yhtymäkohtia aiempaan voimaantumistutkimukseen

Aineistostani paljastui monia erilaisia tapoja, joilla tiedotusvälineet voivat osatekijöinä mahdollistaa venäjänkielisten maahanmuuttajien voimaantumista. Mäkinen mainitsi IC-teknologian voimaannuttavat mahdollisuudet muun muassa informaatiovarantona, tiedotuskanavana, keskustelufoorumina, osallistumispaikkana ja julkaisupaikkana (ks. luku 3.4.). Kaikki nämä toiminnot informaatiovarantona toimimista lukuunottamatta tulivat tavalla tai toisella mainituksi myös omassa tutkimusaineistossani.

Kuten odottaa saattaa, tiedotuskanavan tehtäviä hoitivat kaikki tässä tutkimuksessa tarkastellut mediat: suomalainen, venäläinen ja oma media. Keskustelufoorumina, ainakin julkisen keskustelun seuraamisen foorumina, käytettiin omaa mediaa ja suomalaista mediaa. Haastatteluissa nousi esiin ennen muuta omaan ammattialaan liittyvä julkinen keskustelu. Osallistumispaikkanakin media oli haastateltavilleni toiminut. Kaikki ne informantit, jotka haastatteluissa ilmaisivat halunsa osallistua julkiseen keskusteluun Suomessa, olivat siinä myös jossain määrin onnistuneet. Kaikki nämä kolme henkilöä olivat olleet haastateltavina suomalaisessa mediassa muun muassa kommentoimassa venäläisvähemmistön asemaa ja näkökantoja tai omaan ammattiinsa liittyviä asioita. Yksi haastateltava myös kirjoitti säännöllisesti Spektr-lehteen ja erääseen suomalaiseen erityis-aikakauslehteen ammattiinsa liittyvää palstaa. Tämän haastateltavan voi suhteessa mediankäyttöön ajatella edenneen jo selvästi voimaantumisen spiraalin toiselle tasolle, jossa konkreettisista muutoksista taidoissa ja tiedoissa seuraa muutoksia yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja vaikuttamisessa. Kuitenkin juuri tämä haastateltava toi kaikkein selvimmin esiin kokemuksensa omien osallistumismahdollisuuksiensa puutteellisuudesta.

Omaa alaa koskevaan julkiseen keskusteluun osallistuminen oli haastateltavalle keskeinen tavoite hänen tämänhetkisessä elämässään. Hän koki, että hänen ammattillisilla näkemyksillään on yhteiskunnallista merkitystä. Hän arveli suomalaiseen mediaan pääsyn vaikeuksien johtuvat ainakin osittain maahanmuuttajuudestaan. Haastateltava on parhaillaan keskellä vaikeaa tilannetta: osin jo sisällä yhteiskunnan keskiössä työ- ja koulutuspaikkansa ja monipuolisten sosiaalisten verkostoj-

ensa ansiosta, osin kuitenkin ulkona, koska yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen eivät tyydyttävästi onnistu. Haastateltava itse selitti vaikeuksiaan puutteellisilla sosiaalisilla verkostoilla, sillä hänen suhdeverkostoonsa ei kuulu suomalaisia toimittajia. Toisaalta haastateltavan puheessa pilkahti myös optimismia tulevaisuuden suhteen. Toiveikkuutta tulevaisuuden suhteen voikin pitää yhtenä voimaantumisen seurauksena.

H2: Minulle on ihan vaikeaa selvittää tätä asiaa, se on minun ongelma. Voi olla, että minä ratkaisen tätä ongelman vuoden tai parin kuluttua, mutta tässä vaiheessa...

7.2. Oma media voimaantumisen paikkana ja välineenä

Tätä tutkimusta tehdessäni pyrin tarkkailemaan erityisen tarkalla korvalla ja silmällä oman median roolia venäjänkielisten maahanmuuttajien voimaantumisessa. Mitä tämä yleisötutkimus kertoo vähemmistömediasta ja voimaantumisesta verrattuna aikaisempaan selvitykseeni (Suihkonen 2003) ja Pietikäisen (2005) tutkimukseen, joissa kummassakin haastateltiin vähemmistömedian tekijöitä? Aiemmassa selvityksessäni maahanmuuttajamedian tekijät korostivat oman median tehtävää maahanmuutto-spesifin tiedon välittäjänä ja vastajulkisuutena, joka piirtää omasta etnisestä ryhmästä toisenlaista, vähemmän ongelmakeskeistä kuvaa kuin suomenkielinen media. Maahanmuuttajille tarkoitettun erityistiedon merkitys nousi selvästi esiin myös tässä tutkimuksessa. Tarvetta vastajulkisuuteen oman etnisen ryhmän representoimisessa sen sijaan ei erityisemmin korostettu.

Pietikäisen oman median tekijöiden haastatteluissa mahdollisena voimaantumisen paikkoina korostuivat vastajulkisuuden lisäksi moniäänisyys ja oma kieli. Myös tässä tutkimuksessa media ja oma kieli kohtasivat voimaantumisen merkeissä venäjän taidon ylläpitämisen (ks. luku 6.2.1.) ja sen käyttämisen kotoisuuden teemoissa (ks. luku 6.2.4.). Moniäänisyydellä Pietikäinen tarkoitti sitä, että oman median tekijöillä on pyrkimys nostaa esiin yhteisössä tärkeiksi koettuja asioita ja pitää mediaan pääsyn kynnyksellä matalalla oman yhteisön jäsenille. Tutkimuksessani moniäänisyyden teema ei erityisesti korostunut. Informanttini lähestyivät oman median hyötyjä toisaalta instrumentaalisemmasta (oman kielen ylläpito, tieto, verkostoituminen), toisaalta tunteenomaisemmasta näkökulmasta (kotoisuus). Viidestä haastateltavastani kolme oli kuitenkin ollut haastateltavana ja/tai kirjoittanut omaan mediaan.

7.3. Sisäinen ja sosiaalis-yhteiskunnallinen voimaantuminen

Jaoin tutkimusaineistostani nousseet teemat kahteen pääluokkaan: etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamiseen sekä kompetenssin kasvuun.

Pidän etnisen identiteetin uusintamista ja tuottamista keskeisenä prosessina maahanmuuttajan voimaantumisen. Maahanmuuttajat eivät välttämättä koe etnisyyttään tai venäläistä kulttuuristaustaansa keskeiseksi osaksi kollektiivista identiteettiään, vaan saattavat korostaa esimerkiksi ikää, yhteiskuntaluokkaa tai sukupuolta (Pyykkönen 2007, 119–127.) Silti muuttajien on otettava jollain tapaa kantaa etnisyys- ja kulttuurikysymykseen, vaikka sitten kieltämättä sen merkittävyys.

Löysin tutkimusaineistosta neljä etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamiseen liittyvää aihekokonaisuutta: oman kielen, Venäjää ja synnyinseutua koskevan tiedon, vastajulkisuuden ja kotoisuuden. Nämä kaikki kokonaisuudet liittyvät venäläisen kulttuurin ja etnisyyden säilyttämiseen ja vahvistamiseen. Medialla oli merkitystä oman kielen säilymiselle ja elävänä pysymiselle, mutta tiedotusvälineiden merkitys tässä mielessä ei korostunut erityisen paljon. Ilmeisesti muilla tekijöillä, esimerkiksi kotikielellä, kirjallisuudella, venäjänkieliselä ystävä- ja tuttavapiirillä ja käynneillä lähtömaassa on suurempi merkitys. Venäjänkielinen media, eritoten Venäjällä tuotettava media, kuitenkin pitää ajan tasalla kielen kehityksestä. Venäjää koskevan tiedon välittäjänä media näytteli merkittävää roolia. Informanteilla on lähtömaahansa diasporisia suhteita, ja media auttaa ylläpitämään näitä suhteita kertomalla päivittäin lähtömaan kuulumiset. Suomea taitavina maahanmuuttajina informantit olivat päässeet kiinnostavalle näköalapaikalle. He pystyivät vertailemaan Venäjää koskevia uutisia suomalaisissa ja venäläisissä viestimissä. Vastajulkisuuden teema nousi aineistossani selvästi esille. Informanteilla oli vahva, niin tunnepohjainen kuin konkreettinen, suhde Venäjään, mutta heidän oli vaikea tunnistaa lähtömaataan suomalaisen median maalaamasta Venäjä-kuvasta. Suomalaisen julkisuuden vastapainona venäläinen media tarjosi haasteltaville kuvaa tutummasta Venäjästä. Tämä on yksi syy, miksi venäläinen mediatarjonta oli informanteille tärkeää jokapäiväisessä elämässä. Venäjänkielisten maahanmuuttajien esittäminen suomalaisessa mediassa ei noussut esiin yhtä suurena ongelmana.

Tarkastelin median tarjoaman voimaantumisen tuen mahdollisuuksia myös kompetenssin kasvun kehityksestä eli siitä, miten media voi tukea maahanmuuttajan toimintakykyä lisäävien tietojen ja taitojen karttumista. Tämän kehityksen sisään löytyi aineistosta kuusi teemaa: suomen kielen

oppiminen, maahanmuutto-spesifi tieto, verkostoituminen, uutistiedon tarve, ammatillinen tieto ja pääsy valtamediaan. Kaikissa näissä teemoissa median koettiin olevan avuksi. Kielen oppimisessa auttoi suomalainen media. Ylen Radio Peiliä kuunteleva informantti esimerkiksi korosti, miten mainio väline kanava on kartuttaa suullista kielitaitoa, koska sillä puhutaan niin hyvää suomen kieltä. Oman median rooli voimaantumisen tukemisessa koostui erityisesti maahanmuuttajille suunnatun erikoisinformaation ja verkostoitumismahdollisuuksien tarjoamisesta. Suomalaisesta ja venäläisestä mediasta saatiin päivittäistä uutistietoa. Tiedon hankkiminen on yksi voimaantumisen prosessin ensimmäisiä muutoksia. Haastatteluissa nousi myös ulkomaanuutisten suhteen esiin suomalaisen ja venäläisen median sisältöjen vertailu.

Näen etnisen ja kulttuurisen identiteetin rakentamisen uudessa ympäristössä osana maahanmuuttajan sisäistä voimaantumista. Kompetenssin kasvu taas edustaa voimaantumisen sosiaalis-yhteiskunnallista puolta.

Media ei ole kaikille yhtä tärkeä voimaantumisen väline. Ei ole järkeä asettaa media-avusteiselle voimaantumiselle kaikille yhteisiä kriteerejä tai tasoja. Ei voida esimerkiksi ajatella, että jokaisen pitäisi edetä median käytöstä siellä julkaisemiseen. Kaikilla ei ole tarvetta julkaista omia näkemyksiään mediassa, eikä niin tarvitse ollakaan. Media voi kuitenkin monilla eri tavoilla tukea voimaantumista. Voimaantumista voi edistää, jos jälkikasvunsa venäjän taidosta huolehtiva äiti löytää Spektr-lehdestä lapsilleen sopivan venäjänkielisen kerhon. Voimaantumista saattaa tukea se, että löytää Ruskoje Radion venäläistä musiikkia lähettävän ohjelman, joka herättää lämpimiä tunteita omasta venäläisyydestä. Omanlaistaan voimaantumista voi olla sekin, että saa radiouutisista tietoa ulkoministerin tekstiviestiseikkailuista ja voi osallistua työpaikkansa kuumana käyvään kahvipöytäkeskusteluun.

8. Lopuksi

Jos aloittaisin tämän tutkimuksen tekemisen nyt alusta, tekisin joitain asioita hieman eri tavalla. Teemahaastatteluista harmillisen suuri osa meni sen läpikäymiseen, mitä kaikkia eri tiedotusvälineitä informantit ovat seuranneet. Sen selvittämiseen kulunut aika söi sekä haastateltavien että tutkijan voimia käsitellä näiden välineiden käytön merkitystä haastateltavien elämässä. Haastatteluissa olisi voinut keskittyä enemmän esimerkiksi oman kielen käytön ja Venäjä-uutisten seuraamisen merkityksiin ja Spektr-lehden kautta luotujen sosiaalisten suhteiden laatuun ja merkityksiin.

Alkuperäinen ideani kerätä tietoa informanttien mediankäytöstä mediapäiväkirjoilla oli sinänsä hyvä, mutta käytännössä liian raskas. Olisi ehkä kannattanut laatia viikon mittaisen päiväkirjan sijaan lyhyempi, parin päivän mediapäiväkirja tai vaihtoehtoisesti kyselylomake. Apua olisi ollut myös siitä, jos olisin pystynyt ennen haastattelujen tekemistä tutkimaan jonkin verran venäjänkielisten oman median sisältöjä. Se oli valitettavasti liian hankalaa, koska en itse hallitse venäjän kieltä.

Puutteistaan huolimatta aineisto kertoo kiinnostavia seikkoja venäjänkielisten maahanmuuttajien voimaantumisen yhteyksistä median käyttöön. Kuten tyypillistä, tämä tutkimus ehkä enemmän lisää tiedonjanoa maahanmuuttajien median käytöstä kuin sammuttaa sitä. Kiinnostavaa olisi saada tietoa muun muassa siitä, missä suhteissa muissa suurimmissa etnisissä yhteisöissä käytetään omakielistä mediaa ja suomalaista mediaa. Etnisten vähemmistöjen oman median sisällön tutkiminen olisi äärimmäisen kiinnostavaa, esimerkiksi niiden etnisyyss- ja kulttuuridiskurssien suhteen. Samoin kiinnostavaa olisi saada tietoa sekä oman median että valtamedian sisältöjen vastaanotosta etnisiä vähemmistöjä edustavien yleisöjen keskuudessa.

Tämä tutkimus, samoin kuin Sari Pietikäisen tutkimus (2005) kertoo, että vähäisistä resursseistaan huolimatta maahanmuuttajien oma media tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia tukea yksilöiden ja yhteisöjen voimaantumista. Toivottavasti vähemmistöjen oman julkaisutoiminnan merkitys tässä medioituneessa maailmassa ymmärretään. Kaupallisena toimintana vähemmistökielillä ilmestyviä julkaisuja on hyvin vaikeaa saada kannattamaan, kuten viikoittain ilmestyneen Spektr Nedelnin lopettaminen kertoo. Vähemmistöjen oma media tarvitsee yhteiskunnan tukea.

9. Lähteet

Davydova, Olga (2002): Interaktiivista identiteettipeliä – havaintoja paluumuutosta Suomeen. Teoksessa *Moniääninen Suomi: Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Toim. Laihiala-Kankainen, Sirkka, Pietikäinen, Sari, Dufva, Hannele. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

D'Haenens, Leen, Beentjes, Johannes W. J, Bink, Susan (2000): The media experience of ethnic minorities in The Netherlands: a qualitative study. *Communications*, 25/3/2000.

Elias, Nelly (2003): From the former Soviet Union to Israel and Germany: The roles of mass media in the social and cultural integration of immigrants.

<http://www.lse.ac.uk/collections/EMTEL/Conference/papers/Elias.doc>. Viitattu 1.9.2007.

Forsander, Annika (2001): Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. (Toim. Forsander, Annika ym.) Palmenia-kustannus: Helsinki.

Forsander, Annika, Ekholm, Elina: (2001): *Maahanmuuttajat ja työ*. Teoksessa *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. (Toim. Forsander, Annika ym.) Palmenia-kustannus: Helsinki.

Friedmann, John (1992): *Empowerment: The Politics of Alternative Development*. Blackwell Publishers: Cambridge.

Georgiou, Myria (2001): Crossing the Boundaries of Ethnic Home: Media Consumption and Ethnic Identity Construction in the Public Space: The Case of Cypriot Community Centre in North London. *Gazette*, 63/4/2001.

Georgiou, Myria (2002): Diasporic Communities On-Line: A Bottom Up Experience of Transnationalism. *Hommes et Migrations*, Oct/2002.

Gillespie, Marie (2000): *Transnational Communication and Diaspora Communities*. In: Simon Ethnic Minorities and the Media. (Ed. Simon Cottle.) Open University Press; Philadelphia.

Hall, Stuart: Identiteetti. 1999. Vastapaino: Tampere.

Heikkilä, Elli, Pikkarainen, Maria (2008): Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa. Siirtolaisuusinstituutti: Turku. <http://www.migrationinstitute.fi/>. Viitattu 3.4.2008.

Heikkilä, Heikki (2001): Ohut ja vankka journalismi. Tampereen yliopisto: Tampere.

Heikkilä, Heikki (2007): Public/civic journalism: An offspring of legitimacy crisis or ICT? Luento seminaarissa: Kansalaisjournalismi – journalismia vai perinteistä sananvapautta uusilla keinoilla? 16.10.2007. Helsinki

Huttunen, Laura (2002): Kotona, maanpaossa, maailmalla: Kodin merkitykset maahanmuuttajien elämäkerroissa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

Hwang, Bao-hui, Zhou, He (1999): Media Uses and Acculturation among Chinese Immigrants in the USA. Gazette, 61/1/1999.

Invandrar- och minoritetsmedia i Sverige. Rikskonferensrapport 2000 (2000). Africa Forum Publications Afp : Lund.

Kauranen, Ralf, Tuori, Salla (2002): Mapping Minorities and their Media: The National Context – Finland . <http://www.lse.ac.uk/collections/EMTEL/Minorities/papers/finlandreport.pdf>. Viitattu 1.9.2007.

Laihiala-Kankainen, Sirkka (2002): Venäjänkieliset Suomessa – piiloon jäänyt kulttuurivähemmistö. Teoksessa: Moniääninen Suomi: Kieli, kulttuuri ja identiteetti. (Toim. Laihiala-Kankainen, Sirkka, Pietikäinen, Sari, Dufva, Hannele.) Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

Liebkind, Karmela, Mannila, Simo, Jasinskaja-Lahti, Inga, Jaakkola, Magadalena, Kyntäjä, Eve, Reuter, Anni (2004): Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Gaudeamus: Helsinki.

Maahanmuuttovirasto (2008): Ulkomaalaisväestön määrä Suomessa 1990 – 2007. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=1945>. Viitattu 3.4.2008.

Martikainen, Tuomas, Sintonen, Teppo, Pitkänen, Pirkko (2006): Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa: Ylirajainen kulttuuri. (Toim. Martikainen, Tuomas.) Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

McQuail, Denis (1997): Audience Analysis. Sage Publications: Thousand Oaks.

Merriam-Webster's Online Dictionary

<http://m-w.com>. Viitattu 31.8.2007.

Mäkinen, Maarit (2006): Digitaalinen voimistuminen ja kansalaisten osallisuus tietoyhteiskunnassa. Esimerkkejä verkossa julkaisevista paikallisyhteisöistä.

<http://www.uta.fi/~tlmama/>. Viitattu 1.9. 2007.

Pehkonen, Aini (2007): Maahanmuuttajan kotikunta. Kunnallisalan kehittämissäätiö: Helsinki.

Pietari, Helena (2007): Venäläisten Suomeen muutto. Lahdessa ja Turussa asuvien venäjää puhuvien nuorten muuttotilanne ja sopeutuminen. Web Reports No. 21. Siirtolaisuusinstituutti.

<http://www.migrationinstitute.fi>. Viitattu 3.4.2008.

Pietikäinen, Sari & Laihiala-Kankainen, Sirkka (2004). Venäjänkieliset marginaalista mediaan Idäntutkimus. (4): 9–20.

Pietikäinen, Sari (2006): Mahdollisuuksien media. Teoksessa: Ylirajainen kulttuuri: etnisyys Suomessa 2000-luvulla. (Toim. Martikainen, Tuomas.) Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki.

Pyykkönen, Miikka (2007): Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.

Raittila, Pentti (2004): Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä. Tampere University Press: Tampere.

Raittila, Pentti (toim.)(2007): Keskusteluja etnisyydestä mediassa. Suomalaisten, maahanmuuttajien ja tutkijoiden tulkintoja. Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisu A 102/2007.

Raittila, Pentti, Vehmas, Susanna (2005): Etnisyys ja rasismi sanomalehdissä 1999–2004 – seurantatutkimusten yhteenvetoa ja arviointia. Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisu C 39/2005.

Riihelä, Juhani (2005): Maahanmuuttajien elinoloerot pääkaupunkiseudun kunnissa. Teoksessa: Maahanmuuttajien elinotot pääkaupunkiseudulla. (Toim. Tuula Joronen.) Helsingin kaupungin tietokeskus: Helsinki.

Saksela, Sanna (2005): Maahanmuuttajayhdistysten ja viranomaisten välinen yhteistyö. Teoksessa: maahanmuuttajien elinotot pääkaupunkiseudulla. (Toim. Tuula Joronen.) Helsingin kaupungin tietokeskus: Helsinki.

Sirkkunen, Esa: (2006): Blogit ovat evoluutiota eivät revoluutiota. Journalismikritiikin vuosikirja 2006. Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry ja Nordicom: Tampere.

Suihkonen, Minna (2003): Kukaan ei halua elää semmoista elämää, jossa oma ääni ei kuulu. Haastattelututkimus maahanmuuttajien mediankäytöstä ja pääsystä valtamediaan. Journalismin tutkimusyksikkö: Tampere.

Sreberny, Annabelle (2000): Media and the Diasporic Consciousness: an Exploration among Iranians in London. In: Ethnic Minorities and the Media. (Ed. Simon Cottle) Open University Press; Philadelphia.

Suihkonen, Minna (2007): Yle-konkari Elina Paloheimo: Vetävä viihde tarpeen televisiossa. Monitori 2/2007.

Suomen venäjänkielisen väestönosan kysymyksiä 2002. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan asettaman työryhmän raportti. http://www.rusin.fi/venajankieliset_2002/. Viitattu 11.9.2007.

Servaes, Jan (1999): *Communication for Development. One World, Multiple Cultures*. Hampton Press: New Jersey.

Tilastokeskus (2008): Väestörakenne.

http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp. Viitattu 3.4.2008.

Toivonen, Pasi (1995): *Daniel ja minä. Kaksi näkökulmaa kehitysviestintään ja kapitalismiin*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisuja/Sarja A 88: Tampere.

Tufte, Thomas, Riis, Maja (2001): *Cultural Fields, Communication and Ethnicity*. *Gazette* 63/4/2001.

Tuomi, Jouni, Sarajärvi, Anneli (2002): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Jyväskylä.

Wallace, Claire (2001): *Youth, Citizenship and Empowerment*. 2001. In: *Youth, Citizenship and Empowerment*. (Eds. Helve, Helena, Wallace, Claire.) Ashgate: Alderton.

10. Liite 1: kysymysrunko

Taustainformaatio

Ikä?

Kuinka kauan olet asunut Suomessa?

Mistä maasta muutit?

Koulutus?

Kielitaito?

Kansalaisuus?

Etninen tausta/kansallisuus? (Suomalainen/venäläinen/inkerinsuomalainen/virolainen)

Suomeen muuton syy?

Median käyttö

1. Mitä Suomen venäjänkielisten omista tiedotusvälineistä seuraat, miksi ja mitä sisältöjä? Spektr-lehti, Russkoje Radio Helsinki, Lähiradion Russian Radio Club?

2. Käytätkö venäjänkielisten Suomessa tekemiä julkaisuja:

- a) venäjän kielen taidon ylläpitämiseen?
- b) saadaksesi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta/oman kunnan asioista?
- c) saadaksesi tietoa Venäjän tapahtumista?
- d) saadaksesi tietoa Suomen venäjänkielisen yhteisön asioista?
- e) saadaksesi tietoa maailman tapahtumista?
- f) jostain muusta syystä?

3. Seuraatko Yle po-ruski -lähetyksiä radiosta? Miksi?

4. Mitä suomenkielisiä tiedotusvälineitä seuraat, miksi ja mitä sisältöjä?

5. Käytätkö suomenkielistä mediaa:

- a) suomen kielen opiskeluun
- b) saadaksesi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta/oman kunnan asioista
- c) saadaksesi tietoa Venäjän tapahtumista?
- d) saadaksesi tietoa maailman tapahtumista
- e) jostain muusta syystä?

6. Mitä venäläisiä tiedotusvälineitä seuraat?

7. Käytätkö venäläisiä tiedotusvälineitä

- a) oman/lasten venäjän kielen taidon ylläpitämiseen?
- b) saadaksesi tietoa Venäjän/entisen kotiseutusi tapahtumista?
- c) saadaksesi tietoa maailman tapahtumista?
- d) jostain muusta syystä?

8. Seuraatko muualla kuin Suomessa tai Venäjällä tehtäviä venäjänkielisiä julkaisuja?

9. Mitä lehtiä kotiisi tulee?
10. Onko kotona digisovitin, radio, internet-yhteys?
11. Näkyykö kotonasi Venäjän tv?
12. Seuraatko tiedotusvälineitä myös jossain muualla kuin kotona?
13. Arvioi montako tuntia viikossa käytät Venäjältä tulevan median seuraamiseen?
14. Entä suomenkielisen median seuraamiseen?

Oma kieli

15. Mitä merkitystä sillä, että venäjän kielellä tehdään Suomessa julkaisuja/ohjelmia?
16. Mitä merkitystä sillä, että venäläiset Suomessa säilyttävät venäjän kielen taidon?

Tiedonsaanti, suomalainen yhteiskunta

17. Kun muutit Suomeen, millaista tietoa Suomesta tarvitsit? Mistä sait sitä?

Tiedonsaanti, Venäjän tapahtumat

18. Oletko kiinnostunut Venäjän/kotiseutusi tapahtumista?
19. Mistä saat parhaiten tietoa niistä?

Vastajulkisuus

20. Venäjä suomenkielisessä mediassa?
21. Suomen venäläiset suomenkielisessä mediassa?
22. Millaisia juttuja ja ohjelmia suomalaisessa mediassa pitäisi olla enemmän?
23. Venäjänkielisten itse tekemien julkaisujen parhaat puolet verrattuna suomenkieliseen mediaan?

Oma media

24. Miten seuraat Suomen venäjänkielisen yhteisön tapahtumia/kuulumisia?
25. Venäjänkielisen oman media vaikutus Suomen venäläisten välisiin suhteisiin?
26. Oletko itse ollut haastateltavana tai tehnyt juttua venäjänkielisten omaan mediaan?

Venäjältä tuleva media

27. Mitä venäläinen media sinulle merkitsee?

Suomenkielinen valtamedia

28. Mitä suomenkielinen media sinulle merkitsee?